

ลักษณะประจำวงศ์พรรณไม้

Key Characters of Plant Families

ดร. ก้องกานดา ขยามฤต

กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช

ลักษณะประจำวงศ์พรรณไม้

Key Characters of Plant Families

ดร. ก่องกานดา ชยามฤต

โครงการบริหารจัดการความหลากหลายทางชีวภาพด้านป่าไม้และสัตว์ป่า
แบบบูรณาการ เพื่อการอนุรักษ์และพัฒนากาใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน

กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช

คำนำ

หนังสือ “ลักษณะประจำวงศ์พรรณไม้” ที่จัดทำขึ้นนี้ อยู่ภายใต้โครงการบริหารจัดการความหลากหลายทางชีวภาพด้านป่าไม้และสัตว์ป่า แบบบูรณาการเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนากาไรใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน หนังสือเล่มนี้จะช่วยให้ผู้ที่ดำเนินการด้านความหลากหลายทางชีวภาพด้านพืช ได้ใช้ประโยชน์ในการจำแนกพืช เรียบเรียงโดย ดร. ก่องกานดา ชยามฤต ผู้ปฏิบัติงานด้านอนุกรมวิธานพืชของกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช

กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ได้จัดพิมพ์หนังสือเล่มนี้ขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสนับสนุนองค์ความรู้ที่จำเป็นในการศึกษาความหลากหลายทางชีวภาพซึ่งประเทศไทยจัดได้ว่าเป็นประเทศที่มีความอุดมสมบูรณ์สูงประเทศหนึ่งโดยเฉพาะทรัพยากรพืช หนังสือเล่มนี้จะทำให้ผู้ที่สนใจศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับพืชได้ใช้ในการจำแนกพืชได้ในระดับหนึ่ง เนื้อหาในหนังสือเล่มนี้จะบรรยายลักษณะที่สำคัญประจำวงศ์พรรณไม้เลือกเฉพาะวงศ์ที่พบในประเทศไทย เป็นจำนวนทั้งสิ้น 55 วงศ์ มีภาพสีตัวอย่างของพรรณไม้ในแต่ละวงศ์ เพื่อเพิ่มความชัดเจนแก่ผู้อ่าน ประกอบด้วยคำบรรยายง่าย ๆ ที่คนทั่วไปก็สามารถเข้าใจได้

กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช จึงหวังว่าหนังสือ “ลักษณะประจำวงศ์พรรณไม้” นี้ จะได้ก่อประโยชน์ในการจำแนกพรรณไม้ และใช้ในงานภาคสนามได้เป็นอย่างดี ในโอกาสนี้ ขอขอบคุณ ดร. ก่องกานดา ชยามฤต และคณะ ที่ได้ร่วมกันจัดทำหนังสือเล่มนี้ขึ้น

(นายสุวิทย์ สิงห์พันธุ์)

อธิบดีกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช

คำนำของผู้เขียน

หนังสือเล่มนี้อาจนับได้ว่าเป็นตอนต่อจากหนังสือคู่มือจำแนกพรรณไม้ ที่ผู้เขียนได้จัดทำขึ้นในปี 2542 เนื่องจากเป็นหนังสือที่จะใช้ในการจำแนกพรรณไม้ได้อีกเล่มหนึ่ง หนังสือเล่มนี้ได้บรรยายถึงลักษณะประจำวงศ์ของพรรณไม้ และลักษณะเด่นที่เห็นได้ชัดของพืชแต่ละวงศ์ นอกจากนี้ยังได้กล่าวถึงพืชวงศ์ใกล้เคียงที่มีลักษณะคล้ายกัน แต่มีลักษณะใดที่แตกต่างกันออกไป

หนังสือเล่มนี้พยายามใช้คำบรรยายง่าย ๆ ให้ผู้ที่มีความรู้ด้านพฤกษศาสตร์เพียงเล็กน้อยก็สามารถเข้าใจได้ ผู้เขียนหวังเป็นอย่างยิ่งว่าหนังสือเล่มนี้จะเป็นสื่อให้ผู้คนหันมาสนใจกับธรรมชาติรอบตัว และมีความรู้ลึกซึ้งอยากเรียนรู้ทำความรู้จักกับพรรณไม้ให้มากขึ้น เพื่อให้เกิดความรัก ความผูกพันกับธรรมชาติ มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์พรรณพืชต่อไป

(ดร.กongsกานดา ชยามฤต)

กุมภาพันธ์ 2548

สารบัญ

ชื่อวงศ์ภาษาไทย

			หน้า
วงศ์กระแจะ	68	วงศ์พุทรา	78
วงศ์กระดุกไก่อ	41	วงศ์โพกฝรั่ง	54
วงศ์กระทงลอย	48	วงศ์มณฑิยรทอง	90
วงศ์กระที่บยอด	72	วงศ์มะกอกพราน	92
วงศ์กุ่ม	14	วงศ์มะดุก	38
วงศ์กะตังใบ	60	วงศ์มะพอก	42
วงศ์กำยาน	94	วงศ์มะม่วง	16
วงศ์กุ่ม	34	วงศ์มะยมหิน	98
วงศ์กุหลาบป่า	52	วงศ์มะรุม	64
วงศ์ไผ่ฟ้า	22	วงศ์มุนดอย	50
วงศ์เข็ม	80	วงศ์ละมุด	84
วงศ์คางคาก	67	วงศ์ลิ้นิน	61
วงศ์คําหาด	55	วงศ์เล็บครุฑ	20
วงศ์คําแสด	25	วงศ์สนุ่น	86
วงศ์แคหางค่าง	28	วงศ์ส้ม	82
วงศ์โคลงเคลง	62	วงศ์ส้มพวง	49
วงศ์จิก	58	วงศ์สมอ	44
วงศ์ชะคราม	40	วงศ์สายน้ำผึ้ง	36
วงศ์ต่างไก่อป่า	74	วงศ์สุ่มตัน	73
วงศ์ตีนเป็ด	18	วงศ์หูกวางวงช้าง	32
วงศ์ทานตะวัน	46	วงศ์เหงือกปลาหมอ	12
วงศ์เทียนน้ำ	26	วงศ์เหมือด	96
วงศ์น้ำใจใคร่	70	วงศ์เหมือดคน	76
วงศ์สนุ่น	30	วงศ์อบเชย	56
วงศ์เนาใน	24	วงศ์อัสตง	88
วงศ์บานเย็น	66	วงศ์เอี้ยบวย	65
วงศ์ใบพาย	99	ภาคผนวก	100
วงศ์ผักหวาน	69	บรรณานุกรม	113
วงศ์ฝ้ายคำ	43		

สารบัญ

ชื่อวงศ์ภาษาอังกฤษ

หน้า

Acanthaceae	12	Lecythidaceae	58
Aceraceae	14	Leeaceae	60
Anacardiaceae	16	Linaceae	61
Apocynaceae	18	Melastomataceae	62
Aquifoliaceae	24	Moringaceae	64
Araliaceae	20	Myricaceae	65
Aristolochiaceae	22	Nyctaginaceae	66
Balsaminaceae	26	Nyssaceae	67
Bignoniaceae	28	Ochnaceae	68
Bixaceae	25	Olacaceae	70
Bombacaceae	30	Opiliaceae	69
Boraginaceae	32	Oxalidaceae	72
Capparaceae	34	Pittosporaceae	73
Caprifoliaceae	36	Polygalaceae	74
Celastraceae	38	Proteaceae	76
Chenopodiaceae	40	Rhamnaceae	78
Chloranthaceae	41	Rubiaceae	80
Chrysobalanaceae	42	Rutaceae	82
Cochlospermaceae	43	Sabiaceae	98
Combretaceae	44	Salicaceae	86
Compositae	46	Sapotaceae	84
Crypteroniaceae	48	Saxifragaceae	88
Datisceae	49	Scrophulariaceae	90
Elaeocarpaceae	50	Staphyleaceae	92
Ericaceae	52	Styracaceae	94
Hernandiaceae	54	Symplocaceae	96
Juglandaceae	55	Violaceae	99
Lauraceae	56		

สารบัญภาพ

หน้า

กระจับนก <i>Euonymus cochinchinensis</i> Pierre	39
กระเช้าถุงทอง <i>Aristolochia pothieri</i> Pierre ex Lecomte	23
กระเช้าฝีมัด <i>Aristolochia tagala</i> Cham.	23
กระเช้าภูเก็ต <i>Aristolochia curtisii</i> King	23
กระดุมทอง <i>Melampodium divaricatum</i> (Pers.) DC.	47
กระโดน <i>Careya sphaerica</i> Roxb.	59
กระทงลอย <i>Crypteronia paniculata</i> Blume	48
กระทึบยอด <i>Biophytum sensitivum</i> (L.) DC.	72
กระทุงนา <i>Mitragyna diversifolia</i> (Wall. ex G. Don) Havil.	81
กวมขาว <i>Acer laurinum</i> Hassk.	15
กวมแดง <i>Acer calcaratatum</i> Gagnep.	15
กวมภูคา <i>Acer wilsonii</i> Rehder	15
กะตังใบ <i>Leea indica</i> (Burm.f.) Merr.	60
กะตังใบแดง <i>Leea rubra</i> Blume ex Spreng.	60
กะอวม <i>Acronychia pedunculata</i> (L.) Miq.	83
กำแพงเจ็ดชั้น <i>Salacia chinensis</i> L.	39
กำยาน <i>Styrax benzoides</i> Craib	95
กุ่มบก <i>Crateva adansonii</i> DC. subsp. <i>trifoliata</i> (Roxb.) Jacobs	35
กุหลาบแดง <i>Rhododendron simsii</i> Planch.	53
กุหลาบพินี <i>Rhododendron arboreum</i> Sm. subsp. <i>delavayi</i> (Franch.) Champ.	53
ไชขา <i>Senecio craibianus</i> Hosseus	47
คดสัง <i>Combretum trifolium</i> Vent.	45
คอรีเดีย <i>Cordia sebestina</i> L.	33
คันทรง <i>Colubrina asiatica</i> L. ex Brongn.	79
คางคาก <i>Nyssa javanica</i> (Blume) Wangerin	67
คากาด <i>Engelhardtia spicata</i> Blume var. <i>spicata</i>	55
คำเตี้ย <i>Polygala chinensis</i> L.	75
คำป่า <i>Reinwardtia indica</i> Dumort.	61
คำแสด <i>Bixa orellana</i> L.	25
คุย <i>Willughbeia edulis</i> Roxb.	19
แคชชาญชัย <i>Radermachera glandulosa</i> (Blume) Miq.	29
แคทวาย <i>Stereospermum neuranthum</i> Kurz	29
แคสตันติสุท <i>Santisukia kerrii</i> (Barnett & Sandwith) Brummitt	29

สารบัญภาพ

หน้า

แคแสด <i>Spathodea campanulata</i> P. Beauv.	29
แคหัวหมู <i>Markhamia stipulata</i> Seem var. <i>stipulata</i>	29
โคลงเคลงยวน <i>Melastoma saigonense</i> (Kuntze) Merr.	63
วงช้างทะเล <i>Argusia argentea</i> (L.f.) Heine	33
งาว <i>Bombax anceps</i> Pierre	31
จิว <i>Bombax cieba</i> L.	31
จิว (ดอกเหลือง) <i>Bombax cieba</i> L.	31
เงาะป่า <i>Sloanea sigun</i> (Blume) K. Schum.	51
จิกเขา <i>Barringtonia pendula</i> (Griff.) Kurz	59
จิกนมยาน <i>Barringtonia macrocarpa</i> Hassk.	59
จิกนา <i>Barringtonia acutangula</i> (L.) Gaertn.	59
ชมพูเขียงดาว <i>Pedicularis siamensis</i> Tsoong	91
ชะคราม <i>Suaeda maritima</i> (L.) Dumort.	40
ชันรู่จี <i>Parishia insignis</i> Hook.f.	17
ช่างนาว <i>Ochna integerrima</i> (Lour.) Merr.	68
ชิงชี่ <i>Capparis micracantha</i> DC.	35
ดอกสามสี <i>Rhododendron lyi</i> H. L. v	53
ตะลิงปลิง <i>Averrhoa bilimbi</i> L.	72
ต่างไก่ป่า <i>Polygala arillata</i> Buch.-Ham. ex D. Don	75
ต่างหลวง <i>Trevesia palmata</i> (Roxb. ex Lindl.) Vis.	21
ติ่งตั้ง <i>Calycopteris floribunda</i> (Roxb.) Lam.	45
ตีนเป็ดแคะ <i>Alstonia curtisii</i> King	19
ตีนเป็ดทราย <i>Cerbera manghas</i> L.	19
ทานตะวัน <i>Helianthus annuus</i> L.	47
เทียนดอก <i>Impatiens balsamina</i> L.	27
เทียนดอย <i>Impatiens violaeiflora</i> Hook.f.	27
เทียนทุ่ง <i>Impatiens masoni</i> Hook.f.	27
เทียนสว่าง <i>Impatiens cardiophylla</i> Hook.f.	27
นกกระจิบ <i>Aristolochia harmandiana</i> Pierre ex Lecomte	23
น้ำใจใคร <i>Olax psittacorum</i> (Willd.) Vahl	71
นุ่น <i>Ceiba pentandra</i> (L.) Gaertn.	31
เนาไน <i>Ilex umbellulata</i> Loes.	24
เนียมนกเขา <i>Salomonina cantoniensis</i> Lour.	75

สารบัญภาพ

หน้า

บานเย็น <i>Mirabilis jalapa</i> L.	66
ประทัดคอย <i>Agapetes megacarpa</i> W. W. Sm.	53
ปู่แล <i>Gyrocarpus americanus</i> Jacq.	54
เบ็อย <i>Terminalia pedicellata</i> Nanakorn.	45
ผลของพืชวงศ์ผักหวาน	69
ผักนมหิน <i>Cyrtandromoea grandiflora</i> C. B. Clarke	91
ผักไผ่ต้น <i>Pittosporum nepaulense</i> (DC.) Rehd. & Wilson	73
ผักเสี้ยนฝรั่ง <i>Cleome spinosa</i> Jacq.	35
ผักหวานเมา <i>Urobotrya siamensis</i> Hiepko	69
ผีเสื้อ <i>Viola tricolor</i> L.	99
พวงไข่มุก <i>Sambucus simpsonii</i> Rehder	37
พีพาย <i>Elaeocarpus lanceifolius</i> Roxb.	51
พุดดง <i>Kopsia arborea</i> Blume	19
พุทรา <i>Ziziphus mauritiana</i> Lam.	79
เพชรหึงดักกาด <i>Spirolobium cambodianum</i> Baill.	19
เพ็ญกระทิง <i>Euodia meliaefolia</i> Benth.	83
โพกริ่ง <i>Hernandia nymphaeifolia</i> (C. Presl.) Kubitzki	54
มะกอกพราน <i>Turpinia pomifera</i> (Roxb.) DC.	93
มะกัก <i>Spondias bipinnata</i> Airy Shaw & Forman	17
มะดูก <i>Siphonodon celastrineus</i> Griff.	39
มะเดาะ <i>Glyptopetalum sclerocarpum</i> M. A. Lawson	39
มะพอก <i>Parinari anamense</i> Hance	42
มะม่วงป่า <i>Mangifera caloneura</i> Kurz	17
มะยมหิน <i>Meliosma pinnata</i> Walp.	98
มะรุ้ม <i>Moringa oleifera</i> Lam.	64
มั่งเครือข้าง <i>Melastoma sanguineum</i> Sims.	63
มิกกั๊นมาส <i>Ochna kirkii</i> Oliv.	68
โมกแดง <i>Wrightia dubia</i> Spreng.	19
โมกราชินี <i>Wrightia sirikitiae</i> D. J. Middleton & Santisuk	19
ยอยาน <i>Morinda umbellata</i> L.	81
ระฆังทอง <i>Pauldopia ghorta</i> (G. Don) Steenis	29
รักป่า <i>Semecarpus curtisii</i> King	17
รักเร <i>Dahlia pinnata</i> Cav.	47

สารบัญภาพ

	หน้า
ละมุดเขมร <i>Xantolis burmanica</i> (Collett & Hemsl.) P. Royen	85
ละมุดสีดา <i>Madhuca esculenta</i> H. R. Fletcher	85
เล็บมือนาง <i>Quisqualis indica</i> L.	45
เล็บเหยี่ยว <i>Ziziphus oenoplia</i> (L.) Mill. var. <i>oenoplia</i>	79
วาสุกรี <i>Viola pilosa</i> Blume	99
แววมยุรา <i>Torenia fournieri</i> Lindl. ex E. Fourn.	91
สกุล <i>Aristolochia</i>	23
สกุล <i>Actinodaphne</i>	57
สกุล <i>Boerhavia</i>	66
สกุล <i>Chassalia</i>	81
สกุล <i>Chloranthus</i>	41
สกุล <i>Dehaasia</i>	57
สกุล <i>Glycosmis</i>	83
สกุล <i>Ixora</i>	81
สกุล <i>Pavetta</i>	81
สกุล <i>Persea</i>	57
สกุล <i>Schefflera</i>	21
สกุล <i>Sonerila</i>	63
สกุล <i>Thunbergia</i>	13
สกุล <i>Ziziphus</i>	78
สนอินเดีย <i>Grevillea robusta</i> Cunn. ex R. Br.	77
สนุ่น <i>Salix tetrasperma</i> Roxb.	87
ส้มเขียวหวาน <i>Citrus reticulata</i> Blanco	83
ส้มแปะ <i>Lyonia foliosa</i> (Fletcher) Sleumer	53
สมพง <i>Tetrameles nudiflora</i> R. Br.	49
ส้มมีอ <i>Citrus medica</i> L. var. <i>sarcodactylis</i> Swing.	83
สมสา <i>Myrica exculenta</i> Buch.-Ham.	65
สมอพิเภก <i>Terminalia bellirica</i> (Gaertn.) Roxb.	45
สร้อยอินทนิล <i>Thunbergia grandiflora</i> (Roxb. ex Rottler) Roxb.	13
สะทอนรอก <i>Elaeocarpus robustus</i> Roxb.	51
สะพานกน <i>Sambucus javanica</i> Reinw. ex Blume	37
สายน้ำผึ้ง <i>Lonicera japonica</i> Thunb.	37
สาเล่หนุ่ม <i>Capparis viburnifolia</i> Gagnep.	35

สารบัญภาพ

	หน้า
สีส้ม <i>Clausena excavata</i> Burm.f.	83
สุพรรณิการ์ <i>Cochlospermum regium</i> (L.) Alston	43
โสม <i>Panax ginseng</i> C. A. Mey.	21
หญ้าวงช้าง <i>Heliotropium indicum</i> L.	32
หญ้ารักนา <i>Ludwigia octovalvis</i> (Jacq.) P. H. Raven	13
หนวดปลาหมึกเขา <i>Schefflera bengalensis</i> Gamble	21
หนาดคำ <i>Vernonia squarrosa</i> (D. Don) Less.	47
หนามโมนา <i>Capparis montana</i> Jacobs	35
หมักหมม <i>Rothmannia wittii</i> (Craib) Bremek.	81
หมีเหมีน <i>Litsea glutinosa</i> (Lour.) C. B. Rob.	57
หลิว <i>Salix babylonica</i> L.	87
หอมช้าง <i>Phlogacanthus curviflorus</i> Nees	13
หัสศคุณ <i>Micromelum minutum</i> (G. Forst.) Wight & Arn.	83
หูหมี <i>Thottea parviflora</i> Ridl.	23
เห็งอกปลาหมอก <i>Acanthus ebracteatus</i> Vahl	13
เหมีอดคนตัวผู้ <i>Helicia nilagirica</i> Bedd.	77
เหมีอดยอดเกลี้ยง <i>Symplocos hookeri</i> C. B. Clarke	97
เหมีอดหอม <i>Symplocos racemosa</i> Roxb.	97
อบเชย <i>Cinnamomum bejolghota</i> (Buch.-Ham.) Sweet	57
อวดเชือก <i>Combretum latifolium</i> Blume	45
อังกาบ <i>Barleria cristata</i> L.	13
อัสติง <i>Astilbe rivularis</i> Buch.-Ham.	89
เอ็นอาขน <i>Osbeckia stellata</i> Buch.-Ham. ex Ker Gawl.	63
เอ็นอาขาว <i>Styrax rugosus</i> Kurz	95
เอ็นอาหน้า <i>Osbeckia nepalensis</i> Hook.f.	63
แอสเตอร์ <i>Callistephus chinensis</i> (L.) Nees	47
<i>Impatiens clavigera</i> Hook.f.	27
<i>Impatiens walleiana</i> Hook.f.	27
<i>Lonicera hildebrandiana</i> Coll. & Hemsl.	37
<i>Macadamia ternifolia</i> F. Muell.	77
<i>Phoebe calthia</i> (D. Don) Kosterm.	57
<i>Polygala umbonata</i> Craib	75
<i>Saxifraga gemmipara</i> Pers.	89
<i>Vaccinium eberhardtii</i> Dop. var. <i>pubescens</i> H. R. Fletcher	53

วงศ์เหงือกปลาหมอ ACANTHACEAE

ลักษณะประจำวงศ์

ไม้มลูด ไม้พุ่ม ไม้ต้นขนาดเล็ก หรือไม้เลื้อย ไม่มีหูใบ ใบ เดี่ยว ติดตรงข้าม ขอบเรียบ เส้นใบออกจากสองข้างของเส้นกลางใบแบบขนนก ดอก ออกตามง่ามใบ หรือปลายยอด เป็นช่อ หรือดอกเดี่ยว มักมีใบประดับคล้ายใบหุ้มทอกลิบดอก ดอกสมมาตรด้านข้าง หรือ สมมาตรตามรัศมี ดอกสมบูรณ์เพศ กลีบเลี้ยงเชื่อมติดกัน ปลายแยกเป็น 4 แฉก กลีบดอกโคนเชื่อมติดกัน ปลายมี 5 แฉก มักแยกเป็น 2 ปาก เกสรเพศผู้มี 4 อัน สั้นสอง ยาวสอง หรือมีเพียง 2 อัน ติดบนทอกลิบดอก รังไข่มี 2 ช่อ มีไข่อ่อน 2-10 หน่วยใน 1 ช่อ ผล เป็นแบบผลแห้งแตก เมล็ดมี 2 ถึงหลายเมล็ด ติดบนก้านคล้ายตะขอ

ลักษณะเด่นของวงศ์

ใบเดี่ยว ขอบเรียบ ติดตรงข้าม ดอกสมบูรณ์เพศ กลีบดอกโคนเชื่อมติดกัน ปลายมี 5 แฉก มักแยกเป็น 2 ปาก เกสรเพศผู้มี 4 อัน สั้นสอง ยาวสอง ติดบนทอกลิบดอก ผลแห้งแตก เมล็ดติดบนก้านคล้ายตะขอ

วงศ์ใกล้เคียง – ลักษณะที่แตกต่าง

Labiatae – ลำต้นเป็นเหลี่ยม มีต่อมกลิ่น กลีบเลี้ยงเชื่อมติดกันเป็นทอ ผลเป็นผลแห้งเล็ก อยู่ในทอกลิบเลี้ยง

Gesneriaceae – ลำต้นเป็นกอ ใบติดตรงข้าม ใบที่ติดคู่กันมักมีขนาดไม่เท่ากัน อับเรณูเป็นคู่ รังไข่ติดเหนือวงกลีบ หรือติดใต้วงกลีบ รังไข่ยาว

Scrophulariaceae – ใบติดตรงข้าม หรือติดสลับ ผลแห้งมีเมล็ดจำนวนมาก ผลมักยาวกว่ากลีบเลี้ยง

การกระจายพันธุ์

พบทั่วโลก ในประเทศไทยมี 40 สกุล เช่น

- สกุล *Acanthus* ไม้พุ่ม ขนาดเล็ก พบตามน้ำกรวย ได้แก่ เหงือกปลาหมอ

Acanthus ebracteatus Vahl

- สกุล *Phlogacanthus* ไม้พุ่ม ดอกสีส้ม ออกเป็นช่อที่ปลายยอด ดอกโค้ง พบตามป่าดิบ ได้แก่ หอมช้าง *Phlogacanthus curviflorus* Nees

- สกุล *Thunbergia* ไม้เลื้อย พบตามป่าดิบ เช่น สร้อยอินทนิล *Thunbergia grandiflora* (Roxb. ex Rottler) Roxb.

ห้อมช้าง

Phlogacanthus curviflorus Nees

อังกาบ

Barleria cristata L.

สร้อยอินทนิล

Thunbergia grandiflora (Roxb. ex Rottler) Roxb.

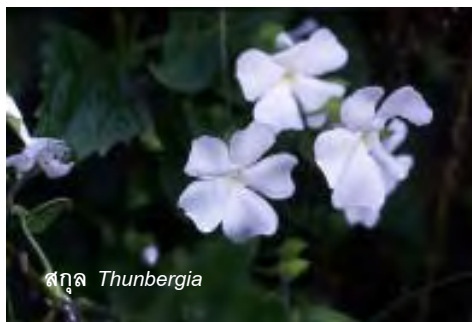
เหงือกปลาหมอ

Acanthus ebracteatus Vahl

หญ้ารักนา

Ludwigia octovalvis (Jacq.) P. H. Raven

สกุล *Thunbergia*

วงศ์กวม ACERACEAE

ลักษณะประจำวงศ์

ไม้ต้น ใบ เดี่ยว ติดตรงข้ามสลับตั้งฉาก ขอบเรียบ เส้นใบออกจากโคนใบ 3-5 เส้น บางครั้งพบออกจากสองข้างของเส้นกลางใบแบบขนนก ไม่มีหูใบ ดอก แยกเพศ สมมาตรตามรัศมี กลีบเลี้ยงและกลีบดอกมี 4 หรือ 5 กลีบ แยกจากกัน เกสรเพศผู้มี 8 อัน ไม่มีจานฐานดอก รังไข่ติดเหนือวงกลีบ มี 2 ช่อง ไข่ออนมี 2 หน่วยต่อหนึ่งช่อง ผล มีปีก

ลักษณะเด่นของวงศ์

ขอบใบมักจักเป็นพู เส้นใบออกจากโคนใบ ด้านใต้ใบมักมีขน ผลมีปีก 2 ปีก แต่ละปีกมี 1 เมล็ด

การกระจายพันธุ์

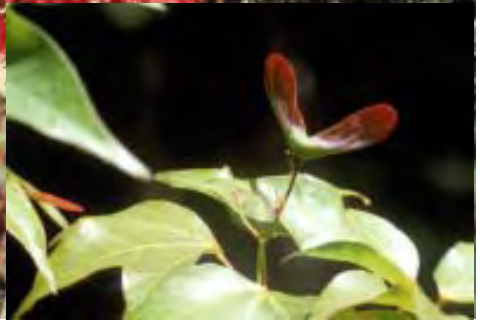
เขตรีกโลกเหนือ ในประเทศไทยมีสกุลเดียว คือ *Acer* ส่วนมากพบในป่าดิบเขา

- กวมแดง *Acer calcaratum* Gagnep. พบบนภูกระดึง จ. เลย
- กวมเขียงดาว *Acer chiangdaoense* Santisuk พบบนดอยเขียงดาว จ. เชียงใหม่
- กวมขาว *Acer laurinum* Hassk. พบในภาคเหนือ ดอยอินทนนท์ จ. เชียงใหม่ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ก้ามแดง

Acer calcaratum Gagnep.

ก้ามขาว

Acer laurinum Hassk.

ก้ามภูคา

Acer wilsonii Rehder

วงศ์มะม่วง ANACARDIACEAE

ลักษณะประจำวงศ์

ไม้ต้น เนื้อแข็ง มีกลิ่น เปลือกเมื่อตัดขวางจะมีแถบจางของเนื้อเยื่อที่ล้อมลำเลียง เป็นคลื่น ใบ เดี่ยว หรือใบประกอบ ติดเวียนสลับ ขอบเรียบ เส้นใบออกจากสองข้างของเส้นกลางใบแบบขนนก มีน้ำยางใสเมื่อถูกอากาศกลายเป็นสีดำ หรือสีน้ำตาล ไม่มีหูใบ ดอก ออกเป็นช่อแตกแขนงที่ปลายยอด ดอกมีขนาดเล็ก มีกลีบเลี้ยง กลีบดอกและเกสรเพศผู้อย่างละ 5 แยกจากกัน รังไข่ติดเหนือวงกลีบ ก้านเกสรเพศเมียติดเยื้องจากกึ่งกลางของรังไข่ มีจานฐานดอก มีไข่อ่อน 1 หน่วยต่อ 1 ช่อ รังไข่ ผล เมล็ดเดี่ยวแข็ง หรือผลมีปีก

ลักษณะเด่นของวงศ์

ไม้ต้น มีน้ำยางใสเมื่อถูกอากาศเป็นสีดำ ดอกมีขนาดเล็ก ออกเป็นช่อแตกแขนงที่ปลายยอด

วงศ์ใกล้เคียง – ลักษณะที่แตกต่าง

Burseraceae – โดยทั่วไปแล้วไม่มียางสีดำ ดอกจะมีส่วนต่าง ๆ อย่างละ 3 รังไข่จะมีไข่อ่อน 2 หน่วยต่อ 1 ช่อ

การกระจายพันธุ์

ในเขตร้อนทั่วไป ส่วนมากพบในป่าดิบชื้นที่ต่ำ ในประเทศไทยมี 18 สกุล เช่น

- สกุล *Anacardium* ได้แก่ มะม่วงหิมพานต์ *Anacardium occidentale* L.

ผลมีฐานผลบวมเป็นเนื้อ

- สกุล *Bouea* ได้แก่ มะยง *Bouea oppositifolia* (Roxb.) Meisn. มะปราง

Bouea macrophylla Griff. ใบติดตรงข้าม

- สกุล *Drimycarpus* สกุล *Melanochyla* รังไข่ติดใต้วงกลีบ ส่วนมากพบในป่าพรุ

- สกุล *Camposperma* ได้แก่ ชีหนอนพรุ *Camposperma coriaceum*

(Jack) Hall.f. ex Steenis ผลเป็นรูปเลนส์ เมล็ดเดี่ยวแข็ง พบในป่าพรุทางภาคใต้

- สกุล *Gluta* บางชนิด สกุล *Parishia* สกุล *Swintonia* ผลมีปีก พบในป่าดิบแล้ง

และป่าพรุ

- สกุล *Mangifera* เช่น มะม่วง *Mangifera indica* L. ผลมีเนื้อเมล็ดเดี่ยวแข็ง

ส่วนมากพบในป่าดิบชื้นที่ต่ำ

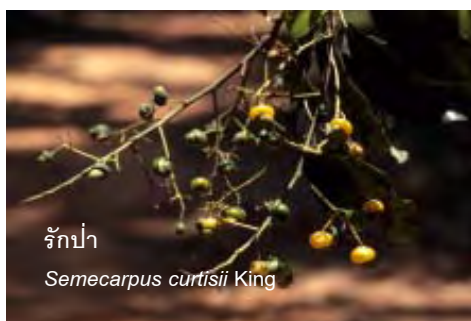
- สกุล *Semecarpus* เช่น รักป่า *Semecarpus curtisii* King. ผลมีฐานผลบวม

เป็นเนื้อ ส่วนมากพบในป่าดิบชื้นที่ต่ำ ป่าพรุ

ประโยชน์

พืชวงศ์นี้บางชนิดผลกินได้ ได้แก่ มะม่วงหิมพานต์ (*Anacardium occidentale* L.) มะยง (*Bouea oppositifolia* (Roxb.) Meisn.) มะม่วง (*Mangifera indica* L.) มะกอก (*Spondias pinnata* (L.f.) Kurz) ผลของพืชวงศ์นี้หลายชนิดเป็นอาหารของสัตว์ เช่น ค้างคาว หมู และลิง บางชนิดมีน้ำยางที่ทำให้เกิดอาการระคายเคืองที่ผิวหนัง เช่น รัก *Semecarpus* spp. บางชนิดน้ำยางใช้ทำเครื่องเงิน ได้แก่ รักใหญ่ *Gluta usitata* (Wall.) Ding Hou

วงศ์ตีนเป็ด APOCYNACEAE

ลักษณะประจำวงศ์

ไม้ต้น ไม้พุ่ม หรือไม้เลื้อย มียางสีขาว ใบ เดี่ยว ติดตรงข้าม หรือติดเป็นวงรอบข้อ ดอก ออกเป็นช่อ ตามง่ามใบ หรือตามปลายยอด ดอกสมบูรณ์เพศ สมมาตรตามรัศมี กลีบเลี้ยงและกลีบดอกมีอย่างละ 5 กลีบ กลีบดอกเชื่อมติดกันเป็นรูปแฉกกัน รูปทรงกระบอก รูปกรวย รูปคนโท หรือรูปวงล้อ ปลายกลีบซ้อนกัน เกสรเพศผู้มี 5 อันติดบนท่อกลีบดอก รังไข่ติดเหนือวงกลีบ มีเกสรเพศเมีย 2 อัน เชื่อมติดกัน ยอดเกสรเพศเมียมีอันเดียว รังไข่ภายในมี 2 ช่องหรือมีช่องเดียว ผล นุ่มมีเมล็ดเดี่ยว แข็ง หรือหลายเมล็ด หรือผลเป็นฝักคู่ เมื่อแก่แตก หรือผลแตกตามแนวเดียว เมล็ดมีขนเป็นกระจุกที่ปลาย

ลักษณะเด่นของวงศ์

มียางสีขาว ใบเดี่ยว ติดตรงข้าม หรือติดเป็นวงรอบข้อ ขอบเรียบ เส้นแขนงใบเป็นร่างแห กลีบดอกเชื่อมติดกัน เกสรเพศผู้มี 5 อันติดบนท่อกลีบดอก มีเกสรเพศเมีย 2 อันเชื่อมติดกัน รังไข่ติดเหนือวงกลีบ รังไข่มี 2 ช่อง ผลเป็นฝักคู่ หรือเดี่ยว แตกตามแนวเดียว เมล็ดมีขนเป็นกระจุกที่ปลาย

วงศ์ใกล้เคียง – ลักษณะที่แตกต่าง

Asclepiadaceae – กลีบดอกแยกกันเป็นรูปวงล้อ ก้านเกสรเพศผู้สั้น หรือไม่มีเลย รังไข่ติดเหนือวงกลีบ หรือติดค่อนข้างใต้วงกลีบ ผลมักมีปุยขนที่ปลาย ด้านใดด้านหนึ่งเพียงด้านเดียว

Rubiaceae – มีหูใบรวมระหว่างโคนก้านใบ รังไข่ติดใต้วงกลีบ บางครั้งพบติดอยู่เหนือวงกลีบ

Loganiaceae – ไม่มีหูใบ บางที่พบว่ามีรังไข่ติดอยู่เหนือวงกลีบ หรือบางครั้งพบติดอยู่เกือบใต้วงกลีบ

การกระจายพันธุ์

ในเขตร้อน ในประเทศไทยมีอยู่หลายสกุล เช่น

- สกุล *Alstonia* ผลเป็นฝักคู่ ขึ้นในป่าดิบที่ต่ำ ได้แก่ ตีนเป็ดหรือพญาสัตบรรณ

Alstonia scholaris (L.) R. Br.

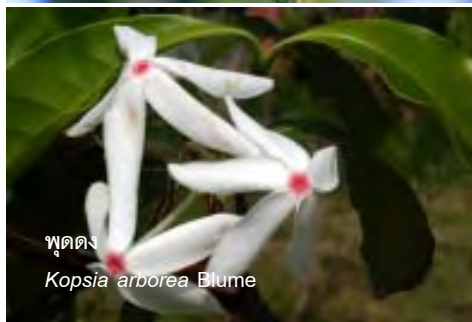
- สกุล *Cerbera* ไม้ต้น ขึ้นตามป่าชายเลนและป่าชายหาด ได้แก่ ตีนเป็ดทราย

Cerbera manghas L. ผลมีเนื้อเมล็ดแข็ง

- สกุล *Dyera* ไม้ต้น ขึ้นตามป่าชายหาด ได้แก่ ตีนเป็ดแดง *Dyera costulata*

(Miq.) Hook.f. ผลเป็นฝักคู่ เมล็ดรีแบนมีปีก

- สกุล *Willughbeia* ไม้เลื้อย ผลนุ่ม กลม สีเหลืองหรือส้ม ได้แก่ คุย *Willughbeia edulis* Roxb.

วงศ์เล็บครุฑ ARALIACEAE

ลักษณะประจำวงศ์

ไม้มลลึงค์ ไม้พุ่ม หรือไม้ต้น หนูปุ่มมักเป็นลึนบาง ๆ อยู่ที่โคนก้านใบ ใบเดี่ยว ขอบจัก คล้ายขนนก หรือใบประกอบแบบนิ้วมือ ติดเวียนสลับ ดอก ออกเป็นช่อแบบซี่ร่ม ท่อกลีบเลี้ยงเชื่อมติดกับรังไข่ ปลายท่อเป็นซี่เล็ก ๆ กลีบดอกแยกจากกัน หลุดร่วงง่าย มีจานฐานดอกขนาดใหญ่ รังไข่ติดใต้วงกลีบ ผล มีเนื้อหลายเมล็ด หรือเมล็ดแข็ง เมล็ดเดี่ยว

ลักษณะเด่นของวงศ์

ช่อดอกมักออกเป็นช่อแบบซี่ร่มที่ปลายยอด กลีบเลี้ยงและกลีบดอกมีอย่างละ 5 กลีบ ก้านเกสรเพศเมียมีจำนวนเท่ากับช่องในรังไข่ แยกจากกันหรือเชื่อมติดกัน แต่ละช่องมีไข่อ่อน 1 หน่วย

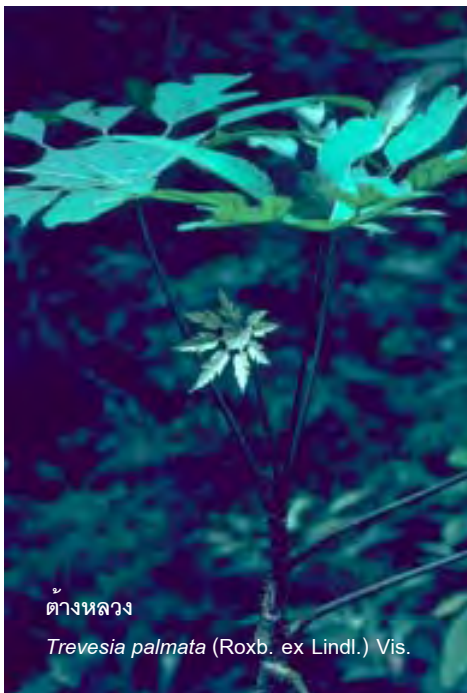
การกระจายพันธุ์

ในเขตอบอุ่นและเขตร้อน ในประเทศไทยมีประมาณ 17 สกุล ส่วนมากอยู่ในป่าดิบเขา และป่าดิบชื้น เช่น

- สกุล *Aralia* ใบประกอบแบบขนนก 2-3 ชั้น ก้านเกสรเพศเมียเด่นชัด เช่น คันทามเสื่อ *Aralia montana* Blume
- สกุล *Brassaiaopsis* ใบมีขนาดใหญ่ จักลึงค์แบบนิ้วมือ เช่น ผักหนามช้าง *Brassaiaopsis hainla* (Buch.-Ham. ex D. Don) Seem.
- สกุล *Eleutherococcus* ไม้ต้นกิ่งไม้พุ่ม มีหนาม มี 1 ชนิด คือ ผักแปม *Eleutherococcus trifoliatus* (L.) S. Y. Hu พบที่ภาคเหนือ
- สกุล *Polyscias* ไม้ต้น ไม้พุ่ม ใบประกอบแบบขนนก เป็นพืชมาจากต่างประเทศ (exotic plant) เช่น เล็บครุฑ *Polyscias fruticosa* (L.) Harms
- สกุล *Schefflera* ไม้ต้น ไม้พุ่ม ไม้อิงอาศัย ใบประกอบแบบนิ้วมือ มีใบย่อย 5-7 ใบ เนื้อใบหนามัน ปลายใบมนหรือกลม พบในป่าที่ต่ำ และป่าดิบเขาชื้น มีทั้งในแถบเขตร้อนและเขตอบอุ่น เช่น นิ้วมือพระนารายณ์ *Schefflera heptaphylla* (L.) Frodin
- สกุล *Trevesia* ใบมีขนาดใหญ่ จักลึงค์แบบนิ้วมือที่โคนแต่ละพุ่มมีเนื้อใบเชื่อมติดกันเป็นพืด เช่น ตางหลวง *Trevesia palmata* (Roxb. ex Lindl.) Vis.

ประโยชน์

พืชในวงศ์นี้ที่ใบกินได้ ได้แก่ พวกเล็บครุฑ *Polyscias* ที่เป็นไม้ประดับ ได้แก่ *Polyscias* บางชนิด และ *Schefflera* ที่เป็นพืชสมุนไพร ได้แก่ พวกโสม *Panax* (Gin-seng)

วงศ์ไถ่ฟ้า ARISTOLOCHIACEAE

ลักษณะประจำวงศ์

ไม้เลื้อยเนื้อแข็ง เป็นพืชกินแมลง มีรสขม หรือรสพริกไทย มีน้ำยางใส ใบ เดี่ยว มีเส้นใบออกจากจุดโคนใบ และออก จากสองข้างของเส้นกลางใบแบบขนนก โคนใบรูปหัวใจ ดอก สมมาตรด้านข้าง กลีบรวมเชื่อมติดกัน ที่โคนเป็นกระเปาะ มีรูปร่างแตกต่างกัน รูปร่างคล้ายไถ่ฟ้า มีกลิ่นเหม็น สีสะดุดตา ก้านเกสรเพศเมีย และเกสรเพศผู้มักเชื่อมกันเป็นเส้าเกสร รังไข่อยู่ใต้วงกลีบ มี 6 ช่อง บางชนิด จะบิดเป็นเกลียวขณะที่เจริญขึ้น ผล เป็นแบบผลแห้งแตก แตกตามรอยตะเข็บ มีรูปร่างคล้ายกระเช้า

ลักษณะเด่นของวงศ์

ไม้เลื้อย ใบเดี่ยว มีเส้นใบออกจากจุดโคนใบ ดอกที่โคนเป็นกระเปาะรูปร่างคล้าย ไถ่ฟ้า ผลมีรูปร่างคล้ายกระเช้า

การกระจายพันธุ์

ในเขตร้อน ในประเทศไทยมี 2 สกุล

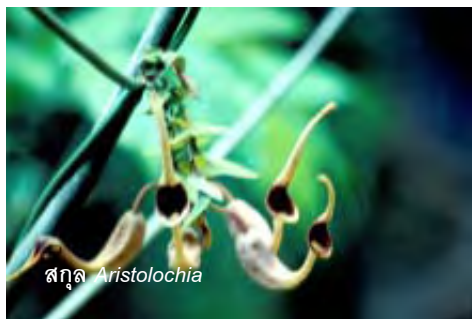
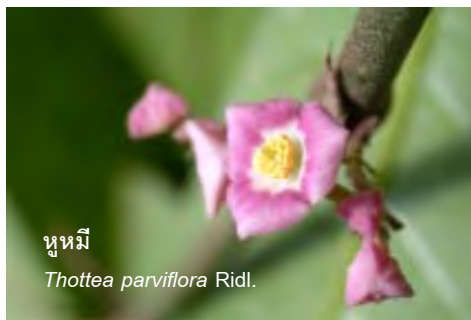
- สกุลไถ่ฟ้า *Aristolochia* เป็นไม้เลื้อย ชนิดที่พบทั่วไป คือ กระเช้าผีเสื้อ

Aristolochia tagala Cham. กระเช้าถุงทอง *Aristolochia pothieri* Pierre ex Lecomte

- สกุลหนูหมี *Thottea* เป็นไม้ล้มลุก ชนิดที่พบทั่วไป คือ *Thottea tomentosa* (Blume) Ding Hou

ประโยชน์

สกุล *Aristolochia* บางชนิดเป็นพืชสมุนไพร โดยใช้ราก หัวใต้ดิน และลำต้น

วงศ์เน่าใน AQUIFOLIACEAE

ลักษณะประจำวงศ์

ไม้ต้น หรือไม้พุ่ม ไม่มีหูใบ ใบ เดี่ยว ติดเวียนสลับ เส้นใบออกจากสองข้างของ เส้นกลางใบแบบขนนก ดอก แยกเพศ กลีบเลี้ยงและกลีบดอกมีอย่างละ 4-9 แยกจากกัน เรียงซ้อนทับกัน เกสรเพศผู้มีลักษณะเหมือนกัน ติดตรงข้ามกับกลีบเลี้ยง ไม่มีจานฐานดอก รังไข่ติดเหนือวงกลีบ ยอดเกสรเพศเมียกว้าง ไม่มีก้าน ผล เมล็ดแข็ง มี 3-หลายเมล็ด

ลักษณะเด่นของวงศ์

ขอบใบจักซี่ฟัน เมื่อแห้งสีออกดำ ด้านล่างมีต่อมสีดำ

วงศ์ใกล้เคียง – ลักษณะที่แตกต่าง

Celastraceae – ไม้มักออกตรงข้าม

Icacinaceae – กลีบดอกเรียงจรดกัน ผลมักมีเมล็ดเดียว

Rhamnaceae – มีหูใบ มีจานฐานดอก เกสรเพศผู้ติดตรงข้ามกับกลีบดอก

การกระจายพันธุ์

ทั่วโลก มักอยู่ในแถบซีกโลกเหนือ ในประเทศไทยมี 1 สกุล

- *Ilex* เป็นไม้พุ่ม หรือไม้ต้นขนาดเล็ก ได้แก่ เน่าใน *Ilex umbellulata* Loes.

พบในป่าดิบเขา

ประโยชน์

ในทวีปอเมริกาใต้มี *Ilex* ชนิดหนึ่งคือ *Ilex paraquariensis* A. St.-Hilaire ใช้ทำชา ในยุโรปใช้ *Ilex aquifolium* L. เป็นไม้ประดับ

เน่าใน

Ilex umbellulata Loes.

วงศ์คำแสด BIXACEAE

ลักษณะประจำวงศ์

ไม้ต้นขนาดเล็ก หน่อขนาดเล็ก หลุดร่วงง่าย ใบ เดี่ยว ออกเวียนสลับ ขอบเรียบ เส้นใบออกจากจุดเดียวกันที่โคนใบ มีจุดสีแดง ดอก มีกลีบเลี้ยงและกลีบดอก อย่างละ 5 กลีบ กลีบดอกแยกจากกัน เกสรเพศผู้มีจำนวนมาก รังไข่ติดเหนือวงกลีบ มี 1 ช่อง ไข่อ่อนมีจำนวนมาก ผล เป็นแบบผลแห้งแตก มีหนาม

ลักษณะเด่นของวงศ์

ไม้ต้น ใบเดี่ยว เส้นใบออกจากจุดเดียวกันที่โคนใบ ใบมีจุดสีแดง เกสรเพศผู้จำนวนมาก ผลเป็นแบบผลแห้งแตก มีหนาม

วงศ์ใกล้เคียง – ลักษณะที่แตกต่าง

Flacourtiaceae – ใบไม่มีจุดสีแดง ผลไม่มีหนาม

Tiliaceae – มักมีขนรูปดาว รังไข่มี 2-5 ช่อง

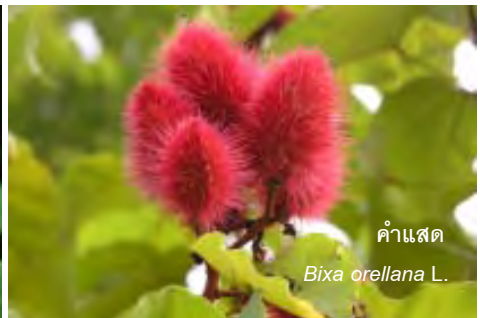
การกระจายพันธุ์

พืชพื้นเมืองในเขตร้อนโลกใหม่ ปัจจุบันปลูกในเขตร้อนทั่วไป ในประเทศไทยมี 1 ชนิด

- คำแสด *Bixa orellana* L.

ประโยชน์

สีแดงจากเมล็ดใช้ย้อมผ้า

วงศ์เทียนน้ำ BALSAMINACEAE

ลักษณะประจำวงศ์

พืชล้มลุก อวบน้ำ ใบเดี่ยว ติดเวียนสลับ ตรงข้าม หรือติดที่ข้อเดียวกัน ไม่มีหูใบ ดอก สมบูรณ์เพศ สมมาตรด้านข้าง ออกเดี่ยว หรือหลายดอกตามง่ามใบ ดอกมีจอยสั้นหรือยาว โคนหรือตรง กลีบเลี้ยงมี 3 หรือ 5 กลีบ กลีบดอกมี 5 กลีบ มีหลายสี เกสรเพศผู้มี 5 อัน รังไข่ติดเหนือวงกลีบ อับเรณูเป็นหมวกคลุมยอดเกสรเพศเมีย รังไข่มี 5 ช่อง ในหนึ่งช่องมีไข่อ่อน 5 ถึงจำนวนมาก ยอดเกสรเพศเมียมี 1-5 อัน ผลเป็นแบบผลแห้งแตก

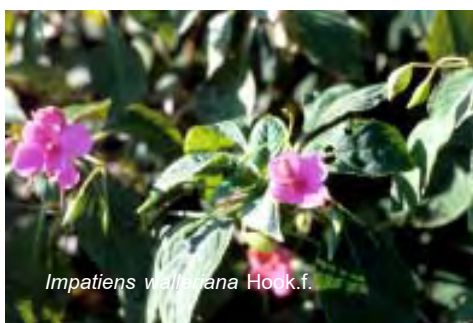
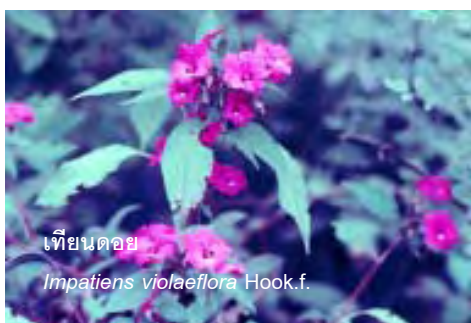
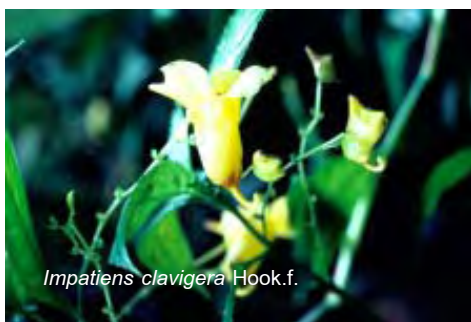
ลักษณะเด่นของวงศ์

ดอกมีจอยที่งอกออกมาจากวงกลีบเลี้ยง

การกระจายพันธุ์

ในเขตร้อนทวีปเอเชียและแอฟริกา ทั่วโลกมี 2 สกุล ในประเทศไทยพบ 1 สกุล

- สกุล *Impatiens* พบตามที่ชื้น เช่น เทียนบ้าน *Impatiens balsamina* L.

วงศ์แคหางค่าง BIGNONIACEAE

ลักษณะประจำวงศ์

ไม้เลื้อย หรือไม้ต้น เป็นไม้เนื้อแข็ง ใบ เดี่ยว หรือใบประกอบ มีเส้นใบออกจากสองข้างของเส้นกลางใบแบบขนนก ดอก ใหญ่ และบานเด่นชัด กลีบเลี้ยงเชื่อมติดกัน กลีบดอกเชื่อมติดกัน เกสรเพศผู้มี 4 อัน สั้น 2 ยาว 2 รังไข่ติดเหนือวงกลีบ มี 2 ช่อง มีไข่อ่อนหลายหน่วยต่อ 1 ช่อง ผล เป็นแบบผลแห้งแตก แข็ง ผิวเรียบ เมล็ดมีปีก

ลักษณะเด่นของวงศ์

ใบเดี่ยว ติดเป็นวงรอบข้อ หรือใบประกอบ ติดตรงข้ามแต่ละคู่ตั้งฉากกัน ใบด้านล่างมีต่อม ดอกใหญ่บานเด่นชัด เกสรเพศผู้มี 4 อัน สั้น 2 ยาว 2 มีเกสรเพศผู้ที่เป็นหมัน 1 อัน ผลแห้งแตก แข็ง ผิวเรียบ เมล็ดมีปีก และมีจำนวนมาก

วงศ์ใกล้เคียง – ลักษณะที่แตกต่าง

Gesneriaceae และ Scrophulariaceae – โดยทั้งสองวงศ์นี้พบน้อยที่เป็นไม้เนื้อแข็งและไม่พบเป็นไม้เลื้อย ใบของทั้งสองวงศ์นี้เป็นใบเดี่ยว เมล็ดไม่มีปีก

Verbenaceae – ไข่อ่อนมีจำนวนน้อย เมล็ดไม่มีปีก

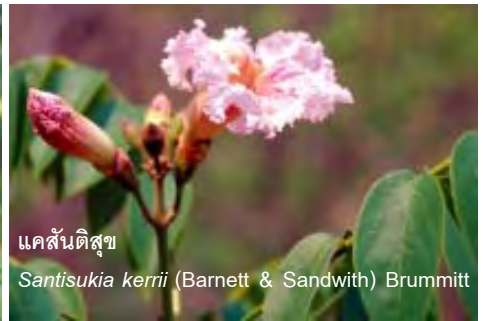
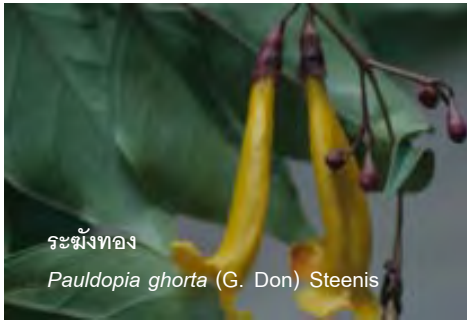
การกระจายพันธุ์

ในเขตร้อน มีบางชนิดเท่านั้นที่กระจายไปในเขตอบอุ่นในประเทศไทย มี 14 สกุล เช่น

- สกุล *Millingtonia* ใบประกอบแบบขนนกสองชั้น ได้แก่ ปีบ *Millingtonia hortensis* L.f.
- สกุล *Oroxylum* ไม้ต้น พบในป่าดิบชื้น ได้แก่ เพกา *Oroxylum indicum* (L.) Kurz
- สกุล *Radermachera* ไม้ต้น พบในป่าดิบชื้น เช่น แคชาญชัย *Radermachera glandulosa* (Blume) Miq.
- สกุล *Stereospermum* ไม้ต้น พบในป่าดิบชื้น ได้แก่ แคทราย *Stereospermum neuranthum* Kurz

ประโยชน์

เป็นพืชประดับ ได้แก่ น้ำเต้าต้น *Crescentia cujete* L. ศรีตรัง *Jacaranda filicifolia* (Anderson) D. Don ไม้กรอกแอฟริกา *Kigelia africana* (Lam.) Benth. แคแสด *Spathodea campanulata* P. Beauv. ชมพูพันธุ์ทิพย์ *Tabebuia rosea* (Bertol.) DC. ทองอุไร *Tecoma stans* (L.) Kunth ดอกจะมีนํ้า ค่างควา มาดูต้นน้ำหวาน เมล็ดมีปีก แพร่พันธุ์โดยลม

วงศ์ **BOMBACACEAE**

ลักษณะประจำวงศ์

ไม้ต้น เนื้อแข็ง มีหูใบ ใบ เดี่ยว จักเป็นรูปนิ้วมือ ติดเวียนสลับ ขอบเรียบ ก้านใบเชื่อมติดกัน ก้านดอกแยก เกสรเพศผู้มีจำนวนมาก ก้านเกสรเพศผู้เชื่อมติดกันที่โคน รังไข่ติดเหนือวงกลีบ มี 2-5 ช่อง ผล เป็นแบบผลแห้งแตก

ลักษณะเด่นของวงศ์

ไม้ต้น ลำต้นมีหนาม ใบเดี่ยว จักเป็นรูปนิ้วมือ ใบมีเกล็ดหรือขนรูปดาว เกสรเพศผู้เชื่อมติดกันเป็นมัดหลายมัด ผลมีหนามหรือเรียบ เมล็ดมีเนื้อ หรือล้อมรอบด้วยขน

วงศ์ใกล้เคียง – ลักษณะที่แตกต่าง

Cochlospermaceae – ไม่มีขนรูปดาว ก้านเกสรเพศผู้แยกจากกัน

Malvaceae – ใบมักจะมีเส้นใบออกจากจุดเดียวกันที่โคนใบ ผลมีขน

Sterculiaceae – ใบมักจะมีเส้นใบออกจากจุดเดียวกันที่โคนใบ มักจะมีก้านชูเกสรเพศผู้และเกสรเพศเมีย

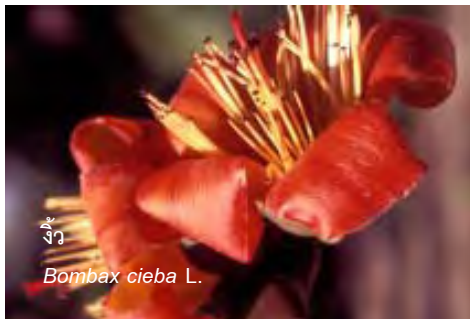
การกระจายพันธุ์

ในเขตร้อนทั่วไป ในประเทศไทยมี 3 สกุล ส่วนมากเป็นพืชในป่าดิบชื้นที่ต่ำ

- สกุล *Bombax* เมล็ดล้อมรอบด้วยขน เช่น จิว *Bombax ceiba* L.
- สกุล *Durio* ผลมีหนาม เช่น พูเรียน *Durio zibethinus* Merr.
- สกุล *Neesia* ผลมีหนาม เช่น ช้างแหก *Neesia altissima* (Blume) Blume

ประโยชน์

พืชวงศ์นี้ผลกินได้ ใช้เนื้อไม้ ได้แก่ พูเรียน *Durio* ผลมีปุยขน (kapok) ได้แก่ หนู่น *Bombax* การถายละของเรณูโดยค้างคาว เมล็ดของพืชหลายชนิดในวงศ์นี้เป็นอาหารของสัตว์

วงศ์หญาวงช้าง BORAGINACEAE

ลักษณะประจำวงศ์

ไม้มลูด ไม้พุ่ม หรือไม้ต้น พบน้อยที่เป็นไม้เลื้อย ใบ เดี่ยว ติดเวียนสลับ บางครั้งอาจพบติดกิ่งตรงข้าม ดอก ออกเป็นช่อม้วนแบบก้นหอย มีกลีบเลี้ยงและกลีบดอกอย่างละ 5 กลีบ กลีบเลี้ยงติดแน่น กลีบดอกเชื่อมติดกัน ปลายจักเป็น 5 พู เกสรเพศผู้มี 5 อัน รังไข่ติดเหนือวงกลีบ มี 2 ช่อง หรือ 4 ช่อง โดยมีผนังกันไม่ชัดเจน แต่ละช่องมีไข่อ่อน 1 หน่วย ผล แยกย่อยเป็น 4 มีเมล็ดแข็ง

ลักษณะเด่นของวงศ์

ใบสาก เนื่องจากมีขนแข็ง ช่อดอกม้วน

วงศ์ใกล้เคียง – ลักษณะที่แตกต่าง

Gesneriaceae – ใบติดตรงข้ามแต่ละคู่ตั้งฉากกัน เมล็ดมีจำนวนมาก

Labiatae – ใบมักติดตรงข้ามสลับตั้งฉาก รังไข่มี 4 ช่อง

การกระจายพันธุ์

ในเขตร้อนทั่วไป ในประเทศไทยมีประมาณ 15 สกุล เช่น

หญาวงช้าง

Heliotropium indicum L.

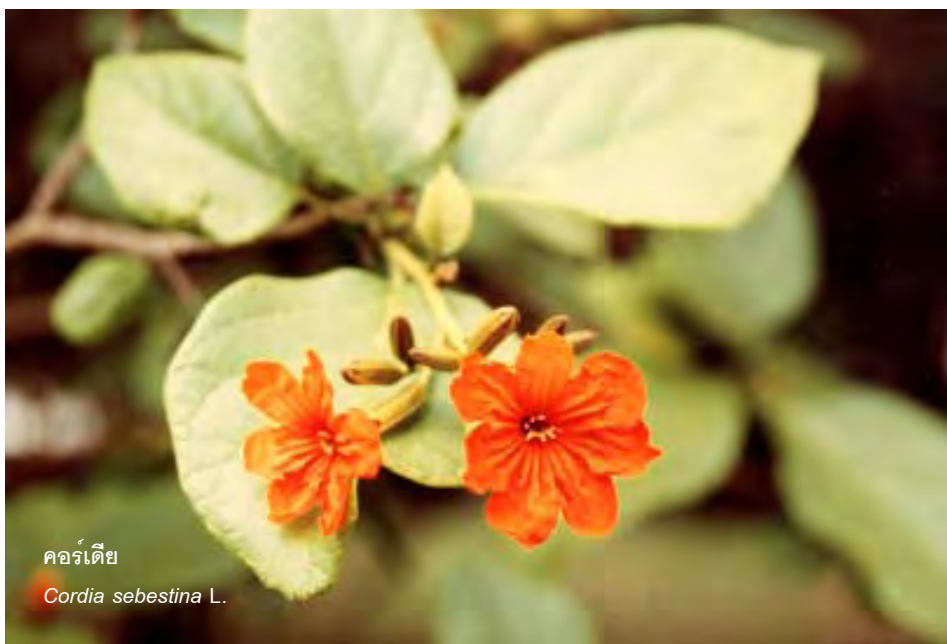
- สกุล *Cordia* ไม้ต้น ไม้พุ่ม ในป่าที่ราบต่ำ และป่าดิบชื้นชายฝั่ง ที่ปลูกเป็นไม้ประดับ ได้แก่ คอริเดียม *Cordia sebestina* L. พบในป่าชายหาด ได้แก่ หมันทะเล *Cordia subcordata* Lam.

- สกุล *Ehretia* ไม้พุ่ม หรือไม้ต้น พบในป่าที่ราบต่ำ และป่าดิบชื้น ได้แก่ ก่อม *Ehretia laevis* Roxb.

- สกุล *Heliotropium* มี 1 ชนิด คือ หญาวงช้าง *Heliotropium indicum* L. เป็นวัชพืชทั่วไป ในเขตร้อน

- สกุล *Tournefortia* เป็นไม้พุ่มตามชายหาด ได้แก่ เหลียง *Tournefortia ovata* Wall. ex G. Don

วงศ์กุ่ม CAPPARACEAE

ลักษณะประจำวงศ์

ไม้มลุ่ม ไม้พุ่ม ไม้ต้น หรือไม้เลื้อย มักมีหนาม บางที่พบกลุ่มของเกสรัดแหลม ๆ ที่โคน ของกิ่ง ใบ เดี่ยว หรือใบประกอบแบบมีใบย่อย 3-7 ใบ ติดเวียนสลับ ดอกสมมาตรด้านข้าง รังไข่ติดบนก้านสั้นยาวต่างกัน ดอกมีกลีบเลี้ยงและกลีบดอกอย่างละ 4-6 กลีบ กลีบดอกแยกจากกัน มีก้านกลีบ เกสรเพศผู้มีจำนวนมาก รังไข่มี 1-3 ช่อง ผล มีเนื้อหลายเมล็ด หรือผลแห้งแตก

ลักษณะเด่นของวงศ์

ดอกสมมาตรด้านข้าง รังไข่ติดบนก้านสั้นยาวต่างกัน เกสรเพศผู้มีจำนวนมาก

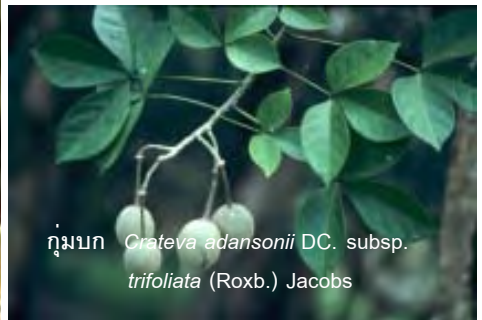
วงศ์ใกล้เคียง – ลักษณะที่แตกต่าง

Cruciferae – ไม้มลุ่ม รังไข่มี 2 ช่อง ดอกสมมาตรตามรัศมี

การกระจายพันธุ์

ในเขตร้อนและกึ่งเขตร้อนทั่วไป ในประเทศไทยมี 5 สกุล 35 ชนิด เช่น

- สกุล *Capparis* ไม้เลื้อย หรือไม้พุ่ม หูใบเปลี่ยนเป็นหนาม เช่น ชิงช้า *Capparis micracantha* DC.
- สกุล *Cleome* ไม้มลุ่ม เป็นวัชพืชในที่โล่งแจ้ง ชนิดที่นิยมปลูกเป็นไม้ประดับ เป็นพืชพื้นเมืองของอเมริกาเขตร้อน ได้แก่ ผักเสี้ยนฝรั่ง *Cleome spinosa* Jacq. มีดอกใหญ่ สีชมพู รังไข่มีก้านชูยาว
- สกุล *Crateva* ไม้ต้น มีใบประกอบ 3 ใบ ผลกลม เช่น กุ่มบก *Crateva adansonii* DC. subsp. *trifoliata* (Roxb.) Jacobs
- สกุล *Maerua* ไม้ต้น ใบประกอบแบบนิ้วมือ ไม่มีกลีบดอก มีเพียงชนิดเดียวคือ แฉง *Maerua siamensis* (Kurz) Pax
- สกุล *Stixis* กลีบเลี้ยงมี 6 กลีบ ไม่มีกลีบดอก รังไข่มี 3 ช่อง ได้แก่ ขางน้ำข้าว *Stixis suaveolens* (Roxb.) Pierre

วงศ์สายน้ำผึ้ง CAPRIFOLIACEAE

ลักษณะประจำวงศ์

ไม้พุ่ม บางครั้งพบเป็นไม้เลื้อย มักไม่มีหูใบ ใบ เดี่ยว ติดตรงข้าม แต่ละคู่ตั้งฉากกัน เส้นใบออกจากสองข้างของเส้นกลางใบแบบขนนก ดอก ออกเป็นช่อแบบกระจุก กลีบเลี้ยงและกลีบดอกมีอย่างละ 5 กลีบ กลีบดอกเชื่อมติดกัน เกสรเพศผู้มี 5 อัน รังไข่ติดใต้วงกลีบ มี 2-5 ช่อง ก้านเกสรเพศเมียมี 1 อัน ยอดเกสรเพศเมียมีจำนวนเท่ากับช่องในรังไข่ รังไข่แต่ละช่องมีไข่อ่อน 1 หน่วย ผล แบบมีเนื้อ เมล็ดมีหนึ่งถึงหลายเมล็ด หรือเมล็ดแข็งเมล็ดเดียว

ลักษณะเด่นของวงศ์

ใบเดี่ยว ติดตรงข้ามแต่ละคู่ตั้งฉากกัน กลีบดอกเชื่อมติดกัน ยอดเกสรเพศเมีย มีจำนวนเท่ากับช่องในรังไข่

วงศ์ใกล้เคียง – ลักษณะที่แตกต่าง

Rubiaceae – มีหูใบรวมอยู่ระหว่างโคนก้านใบที่ออกตรงข้ามกัน มีผลิกรูปเข็ม (raphides) ขอบใบไม้จักซี่ฟัน

การกระจายพันธุ์

พบทั่วโลก โดยเฉพาะในซีกโลกเหนือ ในประเทศไทยมี 3 สกุล

- สกุล *Lonicera* ไม้เลื้อย ใบเดี่ยว ดอกออกเป็นคู่ แต่ละคู่มีใบประดับ 2 ใบ และใบประดับย่อย 4 ใบ ผลมีเนื้อหลายเมล็ด พบในป่าดิบเขา เช่น สายน้ำผึ้งหลวง *Lonicera hildebrandiana* Collet & Hemsl.
- สกุล *Viburnum* ไม้พุ่ม หรือไม้ต้น หูใบลดรูปเป็นต่อมน้ำหวาน ใบเดี่ยว ผลมีเมล็ดเดี่ยวแข็ง ส่วนมากพบในป่าดิบเขา ได้แก่ คุน *Viburnum sambucinum* Blume var. *tomentosum* Hallier f.
- สกุล *Sambucus* ใบประกอบแบบขนนก ขอบใบจักซี่ฟัน มีหูใบได้แก่ สะพานกัน *Sambucus javanica* Reinw. ex Blume พวงไข่มุก *Sambucus simpsonii* Rehder

วงศ์มะดูก CELASTRACEAE

ลักษณะประจำวงศ์

ไม้ต้น หรือไม้พุ่ม หนุใบเล็ก หลุดร่วงง่าย ใบ เดี่ยว ติดเวียนสลับ หรือตรงข้าม ขอบใบจักซี่ฟัน ดอก สมบูรณ์เพศ กลีบเลี้ยงและกลีบดอกมีอย่างละ 5 กลีบ กลีบดอกแยกจากกัน มีจานฐานดอกชัดเจน เกสรเพศผู้มี 4-5 อัน ติดตรงข้าม กลีบเลี้ยง รังไข่ติดเหนือวงกลีบ รังไข่มี 2-5 ช่อง พลาเซนทารอบแกนร่วม ผล เป็นแบบผลแห้งแตก เมล็ดมีเนื้อ

ลักษณะเด่นของวงศ์

ใบแห้งมีสีเขียวอมเทาจาง ๆ ขอบใบจักซี่ฟัน ดอกเล็กสีออกเขียว ผลแห้งแตก เมล็ดมี เนื้อสีแดงหรือสีส้มสด

วงศ์ใกล้เคียง – ลักษณะที่แตกต่าง

Aquifoliaceae – ไม่มีจานฐานดอก ยอดเกสรเพศเมียกว้าง ไม่มีก้านเกสร ผลมีเนื้อ มีเมล็ดแข็ง 3 เมล็ดหรือมากกว่า

Flacourtiaceae – ใบติดเวียนสลับ รังไข่มี 1 ช่อง พลาเซนตาตามแนวตะเข็บ

Rhamnaceae – ใบพบน้อยที่ติดตรงข้าม เกสรเพศผู้ติดตรงข้ามกับกลีบดอก

การกระจายพันธุ์

ในเขตร้อนทั่วไป บางชนิดกระจายไปถึงเขตอบอุ่น ในประเทศไทยมี 12 สกุล

- สกุล *Bhesa* โคนก้านใบคล้ายนวม เส้นใบย่อยเป็นแบบชั้นบันได ได้แก่ หนุยาน

Bhesa indica (Bedd.) Ding Hou

- สกุล *Celastrus* ไม้พุ่มหรือเลื้อย ใบติดสลับ ผลแห้งแตก มักมีสีออกเหลือง เมื่อแก่แตกออกเป็น 3-5 เลี้ยง ได้แก่ กระทงลาย *Celastrus monospermoides* Loes.

- สกุล *Euonymus* ไม้พุ่ม หรือไม้ต้น ใบติดตรงข้าม ผลแก่แตกเป็น 3-5 เลี้ยง มีกระจายทั่วไป พบตามที่ราบหรือป่าดิบเขาขึ้น ได้แก่ กระจับนก *Euonymus cochinchinensis* Pierre

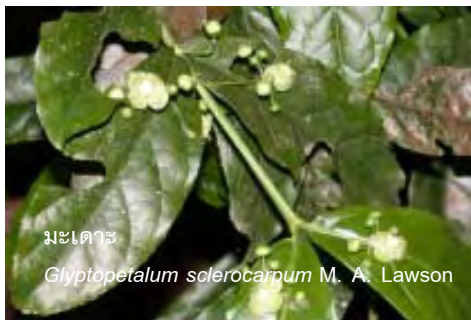
- สกุล *Lophopetalum* ไม้ต้นในป่าพรุ มีรากหายใจ เมล็ดมีปีก ได้แก่ สองสลึง *Lophopetalum duperreanum* Pierre

- สกุล *Maytenus* ไม้พุ่มตั้งตรง ใบติดสลับ ดอกออกตามง่ามใบ รังไข่มี 3-4 ช่อง ได้แก่ หนามแดง *Maytenus marcanii* Ding Hou

- สกุล *Siphonodon* ไม้ต้น รังไข่มีหลายช่อง ได้แก่ มะดูก *Siphonodon celastrineus* Griff.

ประโยชน์

ผลและเมล็ดของพืชวงศ์นี้หลายชนิด เป็นอาหารของนกและสัตว์เลื้อยคลาน
ด้วยนมหลายชนิด

วงศ์ชะคราม CHENOPODIACEAE

ลักษณะประจำวงศ์

ไม้ล้มลุกอายุปีเดียว หรือหลายปี หรือไม้พุ่ม มักอวบน้ำ ใบ เดี่ยว เรียงเวียนสลับ หรือตรงข้าม ดอก ออกเป็นช่อ ดอกขนาดเล็ก แยกเพศหรือสมบูรณ์เพศ พบน้อยที่เป็นเพศเดียว สมมาตรตามรัศมี มีวงกลีบรวม 5 กลีบ หรือไม่มีเลย เกสรเพศผู้ติดตรงข้ามกับกลีบรวม จำนวนเท่ากับกลีบรวมหรือน้อยกว่าก้าน เกสรเพศผู้แยกจากกัน รังไข่ติดเหนือวงกลีบ มีช่องเดียว ผล แห้งแก่ไม่แตก เมล็ดรูปไต

ลักษณะเด่นของวงศ์

วัชพืชล้มลุกขึ้นในที่แล้ง หรือดินเค็ม ดอกขนาดเล็กออกเป็นช่อ เกสรเพศผู้มี 5 อัน ชัดเจน รังไข่มี 1 ช่อง

การกระจายพันธุ์

ในเขตร้อน ส่วนมากพบในที่แล้ง ในประเทศไทยมี 2 สกุล ที่เป็นพืชพื้นเมือง

- สกุล *Suaeda* มี 1 ชนิด คือ ชะคราม *Suaeda maritima* (L.) Dumort. ขึ้นอยู่ในดินเค็ม ด้านหลังป่าชายเลน มักขึ้นเป็นกลุ่มใหญ่เห็นเป็นสีแดงทั้งกลุ่ม

ชะคราม

Suaeda maritima (L.) Dumort.

วงศ์กระตุกไก่ CHLORANTHACEAE

ลักษณะประจำวงศ์

ไม้ล้มลุก ไม้พุ่ม หรือไม้ต้น ตั้งตรง กิ่งก้านมีข้อบวมพอง ใบ เดี่ยว ติดแบบตรงข้าม และแต่ละคู่ตั้งฉากกัน รวมทั้งแบบที่ติดข้อเดียวกันหลายใบ ขอบจักซี่ฟัน เส้นใบออกจากสองข้างของเส้นกลางใบแบบขนนก ระหว่างโคนก้านใบมีสัน หรือมีหูใบ ดอก ออกเป็นช่อที่ปลายยอด ดอกกลดรูปไม่มีก้านรังไข่ติดได้วงกลีบ รังไข่มี 1 ช่อง มีไข่อ่อน 1 หน่วย ติดห้อยลง ผล กลม มีเนื้อ เมล็ดเดี่ยวแข็ง

ลักษณะเด่นของวงศ์

ไม้พุ่ม กิ่งก้านมีข้อบวมพอง ระหว่างโคนก้านใบมีสัน ดอกกลดรูปไม่มีก้านรังไข่ติดได้วงกลีบ ผลเมื่อสุกสีขาว หรือสีแดง

การกระจายพันธุ์

ในประเทศไทยมี 2 สกุล เช่น

- สกุล *Chloranthus* เป็นไม้พุ่มขนาดเล็ก ผลเมื่อสุกสีขาว ที่เป็นพืชสมุนไพร คือ กระตุกไก่ *Chloranthus erectus* (Buch.-Ham.) Verdc. ใบใช้ทำชา คือ *Chloranthus spicatus* (Thunb.) Makino
- สกุล *Sarcandra* ได้แก่ กระตุกเกลี้ยง *Sarcandra glabra* (Thunb.) Nakai subsp. *brachystachys* (Blume) Verdc. เป็นไม้พุ่ม ผลเมื่อสุกสีแดง

สกุล *Chloranthus*

วงศ์มะพอก CHRYSOBALANACEAE

ลักษณะประจำวงศ์

ไม้ต้น มีหูใบ ใบ เดี่ยว ติดเรียงสลับ ขอบเรียบ เส้นใบออกจากสองข้างของเส้นกลางใบแบบขนนก ดอก สมมาตรด้านข้าง เกสรเพศผู้จำนวนมาก ฐานดอกกลวง กลีบเลี้ยงและกลีบดอกมีอย่างละ 5 กลีบ แยกจากกันเป็นอิสระ รังไข่ติดเหนือวงกลีบ ก้านเกสรเพศเมียติดบนรังไข่ด้านข้าง หรือค่อนมาที่ฐาน ผล มีเนื้อ เมล็ดแข็ง

วงศ์ใกล้เคียง – ลักษณะที่แตกต่าง

Rosaceae – ขอบใบจักซี่ฟัน ดอกสมมาตรตามรัศมี รังไข่ติดใต้วงกลีบ ก้านเกสรเพศเมียติดที่ยอดของรังไข่

การกระจายพันธุ์

ในเขตร้อนทั่วไป ในประเทศไทยส่วนมากพบในป่าดิบเขาชื้นที่ต่ำ เช่น

- สกุล *Maranthes* ได้แก่ ชีชาติพล *Maranthes corymbosa* Blume มีต่อมที่โคนของแผ่นใบ
- สกุล *Parinari* ได้แก่ มะพอก *Parinari anamense* Hance ใบมีขนสีขาว เส้นร่างแหเป็นแบบขั้นบันได ผลมีตุ่ม

มะพอก

Parinari anamense Hance

วงศ์ฝ้ายคำ COCHLOSPERMACEAE

ลักษณะประจำวงศ์

ไม้ต้นผลัดใบ ใบ เดี่ยว จักเป็นแฉกรูปนิ้วมือ ติดเวียนสลับ หูใบหลุดร่วงง่าย ดอก สมบูรณ์เพศ สมมาตรตามรัศมี กลีบเลี้ยงและกลีบดอกมีอย่างละ 5 กลีบ กลีบเลี้ยง และกลีบดอกแยกจากกัน เรียงซ้อนเหลื่อมกัน เกสรเพศผู้มีจำนวนมาก รังไข่ติดเหนือ วงกลีบ มี 3-5 ช่อง ผล แบบผลแห้งแตก เมล็ดมีจำนวนมาก มีขนคล้ายไหมล้อมรอบ

ลักษณะเด่นของวงศ์

ไม้ต้น ใบเดี่ยวจักเป็นแฉกรูปนิ้วมือ ดอกสีเหลือง สมบูรณ์เพศ เกสรเพศผู้มีจำนวนมาก ผลแบบผลแห้งแตก เมล็ดจำนวนมาก มีขนคล้ายไหมล้อมรอบ

วงศ์ใกล้เคียง – ลักษณะที่แตกต่าง

Bixaceae – ดอกสีแดง ผลแบบผลแห้งแตก มีหนาม

Bombacaceae – มีเกดัดหรือขนรูปดาว กลีบเลี้ยงเชื่อมติดกัน

การกระจายพันธุ์

ในเขตร้อนทั่วไป ในประเทศไทยมีสกุลเดียว 2 ชนิด

- สกุล *Cochlospermum* ได้แก่ ฝ้ายคำ *Cochlospermum religiosum* (L.)

Alston สุพรรณนิการ์ *Cochlospermum regium* (Mart. & Schrank) Pilg. นิยมปลูก เป็นไม้ประดับ

สุพรรณนิการ์

Cochlospermum regium (Mart. & Schrank) Pilg.

วงศ์สมอ COMBRETACEAE

ลักษณะประจำวงศ์

ไม้ต้น ไม้พุ่ม หรือไม้เลื้อย ใบ เดี่ยว เวียนสลับ หรือติดตรงข้าม ขอบเรียบ เส้นใบออกจากสองข้างของเส้นกลางใบแบบขนนก ดอก สมมาตรตามรัศมี ส่วนมาก สมบูรณ์เพศ กลีบเลี้ยงและกลีบดอกมีอย่างละ 4 หรือ 5 กลีบ แยกจากกัน เกสรเพศผู้มีจำนวน 2 เท่าของกลีบดอก รังไข่ติดใต้วงกลีบ มี 1 ช่อง ไข่อ่อนมี 2 หน่วย ต่อหนึ่งช่อง ผล เมล็ดเดี่ยวแข็ง บางที่มีปีก

ลักษณะเด่นของวงศ์

ใบติดเวียนสลับ มีจุดโปร่งใสเล็ก ๆ มีต่อมที่โคนใบ หรือบนก้านใบ กลีบเลี้ยง เรียงชนกัน กลีบดอกแยกจากกัน เกสรเพศผู้มีจำนวนเป็นสองเท่าของกลีบดอก มีจำนวนฐานดอก ผลมีปีก หรือมีเนื้อ เมล็ดเดี่ยวแข็ง

การกระจายพันธุ์

ในเขตร้อนทั่วไป ในประเทศไทยมี 5 สกุล เช่น

- สกุล *Getonia* (เดิม *Calycopteris*) ไม้เลื้อย ผลที่ปลายมีกลีบเลี้ยงที่ยื่นยาวออกไป ได้แก่ ดิงตัง *Getonia floribunda* (Roxb.) Lam.
- สกุล *Combretum* ไม้เลื้อย ใบติดตรงข้าม มีเมล็ด ผลมีปีก พบในป่าดิบที่ต่ำ ได้แก่ สะแกนา *Combretum quadrangulare* Kurz
- สกุล *Lumnitzera* ไม้พุ่ม หรือไม้ต้นขนาดเล็ก พบในป่าชายเลน ได้แก่ ฝาดแดง *Lumnitzera littorea* (Jack) Voigt ฝาดขาว *Lumnitzera racemosa* Willd.
- สกุล *Quisqualis* กานใบกลายเป็นหนาม ได้แก่ เล็บมือนาง *Quisqualis indica* L.
- สกุล *Terminalia* ไม้ต้น แตกกิ่งแบบเจริญด้านข้าง (sympodial) ใบออกเป็นกระจุก ไม่มีกลีบดอก พบในเขตร้อนทั่วไป พบในป่าดิบที่ต่ำ ได้แก่ สมอพิเภก *Terminalia bellirica* (Gaertn.) Roxb.

ประโยชน์

ไม้ประดับ ได้แก่ สกุล *Combretum* *Quisqualis* และ *Terminalia* ที่ใช้เนื้อไม้ ได้แก่ สกุล *Terminalia* ผลของสกุล *Terminalia* กระจายไปโดยน้ำ และค้างคาว

วงศ์ทานตะวัน COMPOSITAE

ลักษณะประจำวงศ์

ไม้อัดมลูก หรือไม้อุ่ม ไม่มีหูใบ ใบ เดี่ยว หรือใบประกอบ ใบส่วนมากติดเวียนสลับ ดอก ออกเป็นช่อกระจุกแน่นล้อมรอบด้วยวงกลีบประดับ กลีบเลี้ยงเปลี่ยนรูปเป็นขนเรียกว่า pappus กลีบดอกเชื่อมติดกัน ดอกมีอยู่ 2 ชนิด วงนอกเป็นดอกสมมาตรด้านข้าง เรียกว่า ray flower วงในเป็นดอกรูปท่อ สมมาตรตามรัศมี เรียกว่า disk flower ก้านเกสรเพศเมียแตกเป็น 2 แฉก รังไข่ติดใต้วงกลีบ มี 1 ช่อ ไข่อ่อน 1 หน่วย ผล แห้งเมล็ดล่อน ที่ปลายมีขนติดแน่น

ลักษณะเด่นของวงศ์

ไม้อัดมลูก หรือไม้อุ่ม ใบมักออกเป็นกระจุกที่ผิวดิน ช่อดอกเป็นกระจุกแน่นล้อมรอบด้วยวงกลีบประดับ ดอกมี 2 ชนิด คือ ray flower และ disk flower ผลแห้งเมล็ดล่อน

การกระจายพันธุ์

ทั่วโลก ในประเทศไทยมีสกุลต่างๆ ดังนี้

- สกุล *Bidens* ไม้อัดมลูก ส่วนมากเป็นวัชพืช เช่น ก้นจ้ำ *Bidens biternata* (Lour.) Merr. & Sherff
- สกุล *Blumea* ไม้อัดมลูกและไม้อุ่ม พบในที่โล่งแจ้ง และในป่า ได้แก่ หนาดใหญ่ *Blumea balsamifera* (L.) DC.
- สกุล *Dichrocephala* พบตามพื้นที่ป่า ได้แก่ ผักชืดอย *Dichrocephala integrifolia* (L.f.) Kuntze
- สกุล *Chromolaena* พบกระจายทั่วไป ตามที่โล่งแจ้งและในป่า ได้แก่ สาบเสือ *Chromolaena odoratum* (L.) R. M. King & H. Rob.
- สกุล *Wedelia* ไม้อัดมลูกเลื้อย พบในเขตร้อนทั่วไป ได้แก่ กระดุมทองเลื้อย *Wedelia trilobata* (L.) Hitchc.
- สกุล *Vernonia* สกุลนี้ที่เป็นไม้อต้น คือ กะพวมมะพร้าว *Vernonia arborea* Buch.-Ham. var. *arborea*

ประโยชน์

พืชในวงศ์นี้มีหลายชนิดที่ปลูกเป็นไม้ประดับ เช่น ดาวกระจาย *Cosmos sulphureus* Cav. รักเร่ *Dahlia pinnata* Cav. บานชื่น *Zinnia violacea* Cav. บางชนิดกินได้ เช่น ผักกาดหอม *Lactuca sativa* L. บางชนิดเป็นพืชสมุนไพร เช่น โกรฐจุฬาลำพา *Artemisia annua* L.

วงศ์กระทงลอย CRYPTERONIACEAE

ลักษณะประจำวงศ์

ไม้ต้น ตามข้อบวมพอง หนูป่าถ้ามีจะมีขนาดเล็กมาก ใบ เดี่ยว ติดตรงข้ามกันเป็นคู่ ๆ แต่ละคู่สลับตั้งฉากกัน ขอบเรียบ เส้นใบออกจากสองข้างของเส้นกลางใบแบบขนนก มีเส้นเรียบขอบใบ ดอก เป็นช่อแบบแตกแขนง ดอกสมบูรณ์เพศ รังไข่ติดเหนือวงกลีบ หรือใต้วงกลีบ กลีบดอกหลุดร่วงง่าย อาจไม่เจริญหรือไม่มีเลย เกสรเพศผู้ล้อมรอบด้วยกลีบดอก ผล เป็นแบบผลแห้งแตก มีปีกซึ่งเจริญมาจากกลีบเลี้ยง

ลักษณะเด่นของวงศ์

ไม้ต้น ตามข้อบวมพอง ดอกไม่มีกลีบดอก ผลมีปีกซึ่งเจริญมาจากกลีบเลี้ยง

วงศ์ใกล้เคียง – ลักษณะที่แตกต่าง

Lythraceae – ช่อดอกแบบกระจุก มีฐานรองดอก

Melastomaceae – ใบมักมีเส้นใบออกจากโคนใบ 3 เส้น ไม่มีหนูป่า กลีบดอกใหญ่

Myrtaceae – ไม่มีหนูป่า ใบมีจุดโปร่งแสง ข้อไม่บวม

การกระจายพันธุ์

ในเขตร้อน ในประเทศไทยมี 1 สกุล 1 ชนิด

กระทงลอย

Crypteronia paniculata Blume

- กระทงลอย *Crypteronia paniculata* Blume ไม้ต้น ขึ้นอยู่ในป่าดิบที่ต่ำ ไม่มีกลีบดอก รังไข่ติดเหนือวงกลีบ

วงศ์สมพง DATISCEAE

ลักษณะประจำวงศ์

ไม้ต้น ไม่มีหูใบ ใบ เดี่ยว ติดเวียนสลับ ขอบจัก ดอก แยกเพศแยกต้น สมมาตรตามรัศมี ไม่มีกลีบดอก รังไข่ติดใต้วงกลีบ ก้านเกสรเพศเมียแยกออกเป็น 4 แฉก ไข่อ่อนมี จำนวนมาก ผล เป็นแบบผลแห้งแตก

ลักษณะเด่นของวงศ์

ไม้ต้นผลัดใบ โคนลำต้นมีพูพอน ขอบใบจัก ดอกออกเป็นช่อ ผลแห้ง เมล็ดจำนวนมาก

วงศ์ใกล้เคียง – ลักษณะที่แตกต่าง

Flacourtiaceae – รังไข่ติดเหนือวงกลีบ

การกระจายพันธุ์

ในประเทศไทยมี 1 ชนิด

- สมพง *Tetrameles nudiflora* R. Br. พบในป่าดิบ

ประโยชน์

พืชวงศ์นี้มีลำต้นสูง เนื้อไม้อ่อน นิยมใช้ทำเรือแคนู เมล็ดมีขนาดเล็ก กระจายทั่วไปโดยลม

สมพง

Tetrameles nudiflora R. Br.

วงศ์มุนดอย ELAEOCARPACEAE

ลักษณะประจำวงศ์

ไม้ต้น หรือไม้พุ่ม เป็นไม้เนื้อแข็ง มีหูใบ ใบ เดี่ยว ติดเวียนสลับ ขอบจัก ดอก สมบูรณ์เพศ สมมาตรตามรัศมี กลีบเลี้ยงและกลีบดอกมีอย่างละ 4-5 กลีบ แยกจากกัน กลีบดอกปลายกว้างเป็นชายครุย มีจานฐานดอก ก้านชูอับเรณูติดที่โคนอับเรณู รังไข่ติดเหนือวงกลีบมี 2-5 ช่อง ไข่อ่อนติดที่แกนผนังรังไข่ ก้านเกสรเพศเมียมี 1 อัน ผล เป็นแบบผลแห้งแตก หรือผลมีเนื้อ เมล็ดเดี่ยวแข็ง

ลักษณะเด่นของวงศ์

ไม้ต้น ใบติดเวียนสลับ ขอบใบจักฟันเลื่อย ช่อดอกเป็นแบบชนิดที่ดอกย่อย มีก้านดอก ดอกสมบูรณ์เพศ กลีบเลี้ยงและกลีบดอกมีอย่างละ 4-5 กลีบ กลีบดอกเป็นชายครุย เกสรเพศผู้มีจำนวนมาก

วงศ์ใกล้เคียง – ลักษณะที่แตกต่าง

Sterculiaceae และ Tiliaceae – ก้านชูอับเรณูติดที่ด้านหลังอับเรณู มีขนรูปดาวของอับเรณูเป็นเมือก

Simaroubaceae – สกุล *Irvingia* หูใบจะทิ้งรอยแผลเป็นไว้เมื่อหลุดร่วงไป

การกระจายพันธุ์

ในเขตร้อน ในประเทศไทยมี 2 สกุล

- สกุล *Elaeocarpus* พบในป่าดิบชื้นตั้งแต่ระดับน้ำทะเลถึงป่าดิบเขา กลีบดอกเป็นชายครุย ใบเมื่อแห้งสีแดง เช่น เหมือดดอย *Elaeocarpus floribundus* Blume ผลเมล็ดเดี่ยวแข็ง
- สกุล *Sloanea* ดอกออกเดี่ยว ๆ ผลเป็นแบบผลแห้งแตก มีหนาม ได้แก่ เาะป่า *Sloanea sigun* (Blume) K. Schum.

ประโยชน์

สกุล *Elaeocarpus* เมล็ดกินได้ เป็นอาหารของนกและค้างคาว เนื้อไม้ใช้ในการก่อสร้าง และเป็นไม้ประดับ

พืพาย

Elaeocarpus lanceifolius Roxb.

สะทอนรอก

Elaeocarpus robustus Roxb.

เงาะป่า

Sloanea sigun (Blume) K. Schum.

วงศ์กุหลาบป่า ERICACEAE

ลักษณะประจำวงศ์

ไม้พุ่ม หรือไม้ต้น ไม้มีหูใบ ใบ เดี่ยว ติดแบบเรียงเวียนสลับ มีต่อมด้านล่าง เส้นใบออกจากสองข้างของเส้นกลางใบแบบขนนก บางครั้งมีเส้นใบออกจากโคนใบ 3 เส้น หรือมากกว่านั้น ดอก สมมาตรตามรัศมี สมบูรณ์เพศ กลีบดอกเป็นรูปท่อหรือรูปโถ เกสรเพศผู้มี 10 อัน อับเรณูแตกโดยมีรูเปิดที่ปลาย ก้านเกสรเพศเมียมี 1 อัน รังไข่มี 5 ช่อง เมล็ดมีจำนวนมาก

ลักษณะเด่นของวงศ์

บางชนิดเป็นพืชกินซาก ใบมีเกล็ดรังแค หรือมีต่อมที่ขอบใบตอนโคน ดอก สมบูรณ์เพศ กลีบดอกเป็นรูปท่อ หรือรูปโถ เกสรเพศผู้มี 10 อัน

การกระจายพันธุ์

ทั่วโลก ในประเทศไทยมี 7 สกุล เช่น

- สกุล *Rhododendron* เช่น กุหลาบแดง *Rhododendron simsii* Planch. ดอกสามสี หรือ กุหลาบขาว *Rhododendron luyi* H. L. v. กุหลาบพันปี *Rhododendron arboreum* Sm. subsp. *delavayi* (Franch.) Champ.
- สกุล *Gaultheria* พบในป่าดิบเขาทางภาคเหนือ เช่น ชามะยมดอย *Gaultheria crenulata* Kurz
- สกุล *Vaccinium* พบทั่วไป ส่วนมากพบในป่าดิบเขา ทั้งป่าเดิมและป่ารุ่น เช่น หัวเหวน หรือส้มแปะ *Vaccinium sprengelii* (G. Don) Sleumer พบในภาคเหนือ และภาคอีสาน ช่อไข่มุก *Vaccinium eberhardtii* Dop var. *pubescens* H. R. Fletcher พบบนภูกระดึง จ.เลย
- สกุล *Lyonia* พบในป่าดิบเขาทางภาคเหนือ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ ดอกใต้ใบ หรือส้มแปะ *Lyonia foliosa* (Fletcher) Sleumer

ประโยชน์

ดอกของสกุล *Rhododendron* กระจายพันธุ์โดยนกและแมลง หลายชนิดปลูกเป็นไม้ประดับ ผลและใบของสกุล *Vaccinium* กินได้ สกุล *Gaultheria* ให้นำมาต้มเป็นสมุนไพร

กุหลาบพันปี

Rhododendron arboreum Sm. subsp.
delavayi (Franch.) Champ.

ประทัดดอย

Agapetes megacarpa W. W. Sm.

ส้มแปะ

Lyonia foliosa (Fletcher) Sleumer

กุหลาบแดง

Rhododendron simsii Planch.

ดอกสามสี

Rhododendron luyi H. L. v.

Vaccinium eberhardtii Dop. var. *pubescens*
H. R. Fletcher

วงศ์โพกริง HERNANDIACEAE

ลักษณะประจำวงศ์

ไม้ต้น ใบ เดี่ยว ไม่มีหูใบ ดอก สมบูรณ์เพศ กลีบรวมแยกเป็นพูที่ปลาย โคนก้านเกสรเพศผู้มีต่อม อับเรณูเปิดโดยมีลึน 2 ลึน รังไข่ติดใต้วงกลีบ มี 1 ช่อง แต่ละช่องมีไข่อ่อน 1 หน่วย ห้อยลง ผล มีปีกหรือล้อมรอบด้วยวงกลีบประดับ มี 1 เมล็ด

ลักษณะเด่นของวงศ์

ไม้ต้น กลีบรวมแยกเป็นพูที่ปลาย โคนก้านเกสรเพศผู้มีต่อม อับเรณูเปิดโดยมีลึน 2 ลึน ผลล้อมรอบด้วยวงกลีบประดับ

วงศ์ใกล้เคียง – ลักษณะที่แตกต่าง

Lauraceae – พบน้อยที่รังไข่ติดใต้วงกลีบ ผลไม่มีปีกหรือล้อมรอบด้วยวงกลีบประดับ

การกระจายพันธุ์

ในเขตร้อน ในประเทศไทยมี 3 สกุล เช่น

- สกุล *Hernandia* ไม้ต้น ขึ้นอยู่ในป่าดิบที่ต่ำ เช่น โพกริง *Hernandia nymphaeifolia* (C. Presl.) Kubitzki พบทั่วไปตามชายหาด วงกลีบประดับมีเนื้อเป็นอาหารของค้างคาว และเป็นส่วนช่วยพยุงให้ลอยน้ำ

วงศ์ค้ำหาด JUGLANDACEAE

ลักษณะประจำวงศ์

ไม้ต้น ไม้มีหูใบ ใบ ประกอบแบบขนนก ติดเวียนสลับ ดอก ออกเป็นช่อแบบหางกระรอก ดอกมีขนาดเล็ก แยกเพศ ดอกเพศผู้และดอกเพศเมีย อยู่ในต้นเดียวกันหรือแยกต้นกัน กลีบเลี้ยง กลีบดอกและเกสรเพศผู้ มีอย่างละ 4 ไร่ไขติติไว้วงกลีบมี 1 ช่อง ไข่อ่อนตั้งตรง ผล มีปีก 3 ปีก เกิดจากใบประดับ ที่เจริญขึ้นเป็นปีก

ลักษณะเด่นของวงศ์

ไม้ต้นผลัดใบก่อนออกดอก ส่วนต่าง ๆ เมื่ออ่อนอยู่มีเกล็ด กลีบรวมลดรูป ผลมีปีก 3 ปีก

วงศ์ใกล้เคียง – ลักษณะที่แตกต่าง

Myricaceae – ใบเดี่ยว ผลสดมีเนื้อ เมล็ดเดียว

Sapindaceae – ไม้พุ่มช่อดอกที่เป็นแบบหางกระรอก ผลไม่มีปีก

การกระจายพันธุ์

ในซีกโลกเหนือ ในประเทศไทยมีสกุลเดียว

ค้ำหาด

Engelhardtia spicata Blume var. *spicata*

- สกุล *Engelhardtia* ได้แก่ ค้ำหาด *Engelhardtia spicata* Blume var. *spicata* ส่วนใหญ่พบในป่าดิบเขา

วงศ์อบเชย LAURACEAE

ลักษณะประจำวงศ์

ไม้ต้น หรือไม้พุ่ม มีกลิ่นหอม เป็นไม้เนื้อแข็ง ไม่มีหูใบ ใบ เดี่ยว ติดเวียนสลับ บางทีพบติดตรงข้าม ขอบเรียบ ดอก ออกเป็นช่อ ดอกสมบูรณ์เพศ หรือเพศเดียว สมมาตรตามรัศมี ดอกมีขนาดเล็ก กลีบรวมมี 6 กลีบ เกสรเพศผู้ส่วนมากมี 12 อัน เรียงเป็นวง 4 วง ๆ ละ 3 อัน เรณูเปิดแบบช่องหน้าต่าง รังไข่ติดเหนือวงกลีบ มี 1 ช่อง ไข่อ่อนมี 1 หน่วย ติดแบบห้อยลง ผล มีหลายเมล็ด หรือเมล็ดเดี่ยวแข็ง มีก้าน

ลักษณะเด่นของวงศ์

ไม้ต้น หรือไม้พุ่ม มีกลิ่นหอม ดอกขนาดเล็ก เกสรเพศผู้เรียงเป็นวง ๆ ละ 3 อัน เรณูเปิดแบบช่องหน้าต่าง ผลมีก้านบวมพอง

วงศ์ใกล้เคียง – ลักษณะที่แตกต่าง

Icacinaceae – มีไข่อ่อน 2 หน่วย อันเรณูไม่มีลิ้นปิดเปิด

Monimiaceae – ใบออกกิ่งตรงข้าม ขอบใบจักซี่ฟัน

การกระจายพันธุ์

ทั่วโลก ในประเทศไทยมี 20 สกุล ส่วนมากอยู่ในป่าดิบเขาสูงระดับปานกลาง เช่น

- สกุล *Actinodaphne* ใบแน่นเป็นกลุ่ม มักมีขนสีน้ำตาล ก้านผลบวมพอง ได้แก่

กาทิคหนู *Actinodaphne angustifolia* (Blume) Nees

- สกุล *Cassytha* ไม้กาฝากเลื้อยพันต้นไม้อื่น รังไข่ติดใต้วงกลีบ ได้แก่ ฝอยทอง

Cassytha filiformis L.

- สกุล *Cinnamomum* ไม้ต้น ใบมักติดตรงข้าม เส้นใบ 3 เส้นออกจากจุดเดียวกัน ที่โคนใบ เช่น อบเชย *Cinnamomum bejolghota* (Buch.-Ham.) Sweet

- สกุล *Cryptocarya* พืชในเขตร้อน ไม้ต้นในที่ต่ำและป่าดิบเขาขึ้น รังไข่ติดใต้วงกลีบ ได้แก่ ทั้งใบเล็ก *Cryptocarya ferea* Blume

- สกุล *Dehaasia* ใบแห้งสีออกดำ ได้แก่ กระตีด *Dehaasia suborbicularis* (Lecomte) Kosterm.

- สกุล *Litsea* พืชในเขตร้อน ส่วนมากเป็นไม้ต้นขนาดเล็กในที่ต่ำ และป่าดิบเขาขึ้น ได้แก่ หมี่เหม็น *Litsea glutinosa* (Lour.) C. B. Rob.

ประโยชน์

ผลที่เป็นอาหารสัตว์ พืชเครื่องเทศ ได้แก่ *Cinnamomum* เป็นสมุนไพร ได้แก่ *Cryptocarya Cinnamomum* เป็นพืชอาหารได้แก่ *Persea americana* ที่ใช้เนื้อไม้ ได้แก่ *Litsea* บางชนิด

สกุล *Actinodaphne*

หมีเหม็น

Litsea glutinosa (Lour.) C. B. Rob.

อบเชย

Cinnamomum bejolghota (Buch.-Ham.) Sweet

Phoebe calthia (D. Don) Kosterm.

สกุล *Dehaasia*

สกุล *Persea*

วงศ์จิก LECYTHIDACEAE

ลักษณะประจำวงศ์

ไม้ต้น ไม่มีหูใบ ใบ เดี่ยว ติดเวียนสลับ เส้นใบออกจากสองข้างของเส้นกลางใบ แบบขนนก ดอก ออกเป็นช่อที่ปลายยอด ดอกย่อยมีก้านดอก ดอกสมบูรณ์เพศ กลีบเลี้ยงเชื่อมติดกัน ปลายแยกเป็น 4-6 พู กลีบดอกมี 4-6 กลีบ โคนมักเชื่อมติดกัน เกสรเพศผู้มีจำนวนมาก รังไข่ติดใต้วงกลีบ หรือกึ่งใต้วงกลีบ มี 2-6 ช่อง ไข่อ่อนมี 1 ถึงจำนวนมาก ก้านเกสรเพศเมียยาวมาก ยอดเกสรเพศเมียเป็นก้านหรือจักเป็นพู ผล มีกลีบเลี้ยงติดอยู่ที่ปลาย

ลักษณะเด่นของวงศ์

ใบออกดอกที่โคนกิ่ง ขอบจักซี่ฟัน ดอกใหญ่ เกสรเพศผู้มีจำนวนมาก ชั้นกลางของผล เป็นเส้นใย ผลมักเป็นสัน หรือเป็นปีก

วงศ์ใกล้เคียง – ลักษณะที่แตกต่าง

Combretaceae – ขอบใบเรียบ มักมีจุดโปร่งแสงและต่อม รังไข่มี 1 ช่อง
Myrtaceae – ใบติดตรงข้าม ขอบเรียบ มีจุดโปร่งแสง

การกระจายพันธุ์

ในเขตร้อน ในประเทศไทยมี 2 สกุล

- สกุล *Barringtonia* พบในป่าดิบที่ต่ำ ในป่าพรุ ผลมักเป็นสัน หรือเป็นปีก มี 1 เมล็ด ขนาดใหญ่ เช่น จิกนา *Barringtonia acutangula* (L.) Gaertn. จิกสวน *Barringtonia racemosa* (L.) Spreng.
- สกุล *Careya* พบในป่าดิบที่ต่ำ ผลมีเปลือกหนาเป็นมัน เมล็ดจำนวนมาก เช่น กระโดน *Careya sphaerica* Roxb.

วงศ์กะตังใบ LEEACEAE

ลักษณะประจำวงศ์

ไม้พุ่ม หรือไม้ต้นขนาดเล็ก ใบ ประกอบยอดเดี่ยว ติดเรียงสลับระนาบเดียว แกนกลางใบเป็นข้อ โคนก้านใบแผ่ออกคล้ายเป็นหูใบโอบกึ่ง ขอบจักซี่ฟัน ดอก ออกเป็นช่อตรงข้ามกับใบ ดอกสมบูรณ์เพศ สมมาตรตามรัศมี กลีบเลี้ยงและกลีบดอกมีอย่างละ 4 หรือ 5 กลีบ กลีบดอกแยก ท่อเกสรเพศผู้เชื่อมติดกับวงกลีบดอก รังไข่มี 4-8 ช่อง ไข่อ่อนมี 1 หน่วยต่อหนึ่งช่อง ผล มีเนื้อ มีหลายเมล็ด เนื้อเมล็ดย่น

ลักษณะเด่นของวงศ์

ใบประกอบยอดเดี่ยว โคนก้านใบแผ่ออกคล้ายเป็นหูใบโอบกึ่ง ขอบใบจักซี่ฟัน ช่อดอกออกตรงข้ามกับใบ เกสรเพศผู้เชื่อมติดกัน

วงศ์ใกล้เคียง – ลักษณะที่แตกต่าง

Vitaceae – ไม้เลื้อย มีมือเกาะ ไม่มีท่อเกสรเพศผู้เทียม

การกระจายพันธุ์

ในเขตร้อนโลกเก่า พืชวงศ์นี้มีสกุลเดียว

- สกุล *Leea* ส่วนมากพบเป็นไม้พุ่มในป่าดิบที่ต่ำและป่าดิบเขา เช่น กะตังใบ

Leea indica (Burm.f.) Merr. พญารากหลอ หรือกาสัก *Leea macrophylla* Roxb. ex Hornem.

กะตังใบ

Leea indica (Burm.f.) Merr.

กะตังใบแดง

Leea rubra Blume ex Spreng.

วงศ์ลินิน LINACEAE

ลักษณะประจำวงศ์

ไม้ล้มลุก หรือไม้พุ่มเตี้ย ทุใบขนาดเล็ก ใบเดี่ยว ติดเรียงเวียนสลับ เส้นใบออกจากสองข้างของเส้นกลางใบแบบขนนก ดอก สมบูรณ์เพศ กลีบเลี้ยงและกลีบดอกมีอย่างละ 5 กลีบ สมมาตรตามรัศมี กลีบดอกแยกจากกัน มีก้านกลีบ เกสรเพศผู้มี 10 อัน สั้น 5 อัน ยาว 5 อัน โคนเชื่อมติดกัน รังไข่ติดเหนือวงกลีบ มีเกสรเพศเมีย 3-5 อัน ผล เป็นแบบผลแห้งแตก

ลักษณะเด่นของวงศ์

ใบเดี่ยว กลีบเลี้ยงและกลีบดอกมีอย่างละ 5 กลีบ เกสรเพศผู้สั้น 5 อัน ยาว 5 อัน โคนเชื่อมติดกัน ผลแบบผลแห้งแตก

วงศ์ใกล้เคียง – ลักษณะที่แตกต่าง

Malphiaceae – มีขนเป็นรูปตัวที กลีบดอกมีก้าน

การกระจายพันธุ์

พบในเขตร้อน ในประเทศไทยมี 3 สกุล ส่วนมากพบในป่าดิบที่ต่ำ

- สกุล *Linum* มีชนิดเดียวที่เป็นพืชจากต่างประเทศ (Exotic plant) คือ ลินิน หรือหูกั่ว *Linum usitatissimum* L.
- สกุล *Reinwardtia* เช่น คำป่า *Reinwardtia indica* Dumort.

ประโยชน์

สกุลลินิน *Linum* ให้น้ำมันและเส้นใย

คำป่า

Reinwardtia indica Dumort.

วงศ์โคลงเคลง MELASTOMATACEAE

ลักษณะประจำวงศ์

ไม้พุ่ม ไม้ต้น ไม้ล้มลุก หรือไม้เลื้อย ไม้มีหูใบ ใบ เดี่ยว ติดตรงข้าม บางทีพบมีหลายใบติดรอบข้อ ดอก สมบูรณ์เพศ กลีบเลี้ยงและกลีบดอกมีอย่างละ 3, 4 หรือ 5 กลีบ แกนอับเรณูยืดยาวหรือเป็นรยางค์ อับเรณูแตกโดยมีรูที่ปลาย รังไข่ติดใต้วงกลีบหรือกึ่งใต้วงกลีบมี 4 หรือ 5 ช่อง ไข่อ่อนจำนวนมากติดที่แกนผนังรังไข่ ผลแห้งแบบแก่แตก หรือผลมีเนื้อหลายเมล็ด

ลักษณะเด่นของวงศ์

ใบเดี่ยว ติดตรงข้าม กลีบดอกเด่นชัด รังไข่เชื่อมติดกับฐานดอก มีรยางค์ยื่นออกมาตรงโคนอับเรณู

การกระจายพันธุ์

ในเขตร้อน ในประเทศไทยมี 15 สกุล

- สกุล *Melastoma* ไม้พุ่ม ขึ้นตามที่โล่งแจ้ง เช่น โคลงเคลง *Melastoma malabathricum* L. subsp. *malabathricum* L. มังเครือข่าง *Melastoma sanguineum* Sims.
- สกุล *Osbeckia* ไม้พุ่ม ขึ้นตามที่โล่งแจ้ง เช่น โคลงเคลงตัวผู้ *Osbeckia cochinchinensis* Cogn. เอ็นอาชน หรือ เฒ่านังสูง *Osbeckia stellata* Buch.-Ham.ex Ker Gawl.
- สกุล *Sonerila* ไม้ล้มลุก เช่น แปรน้ำเงิน *Sonerila maculata* Roxb. พบตามป่าดิบชื้น บนลานหินที่มีมอสส์

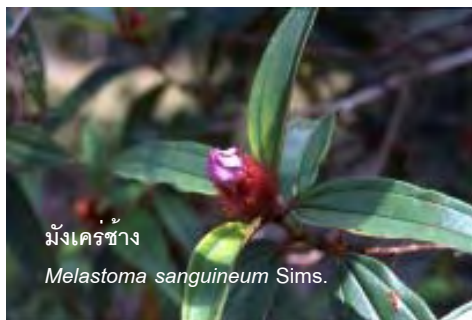
เอ็นอ้าน

Osbeckia stellata Buch.-Ham. ex Ker Gawl.

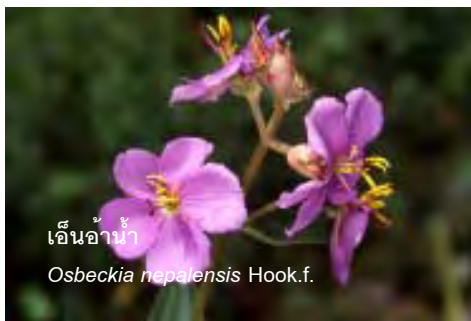
มังเครซ้าง

Melastoma sanguineum Sims.

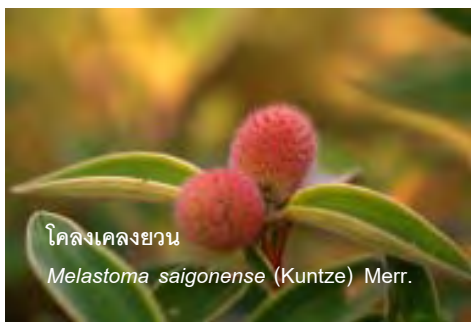
มังเครซ้าง

Melastoma sanguineum Sims.

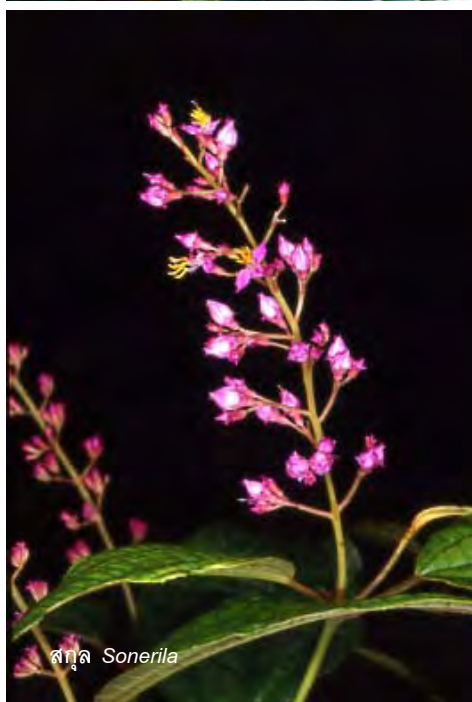
เอ็นอ้านน้ำ

Osbeckia nepalensis Hook.f.

โคลงเคลงขวาน

Melastoma saigonense (Kuntze) Merr.

สกุล Sonerila

วงศ์มะรุม MORINGACEAE

ลักษณะประจำวงศ์

ไม้ต้นขนาดเล็ก ผลัดใบ ไม่มีหูใบ ใบ ประกอบมีใบย่อย 2-4 คู่ แกนกลางใบวอมที่ข้อ ติดเวียนสลับ ดอก สมบูรณ์เพศ สมมาตรด้านข้าง กลีบเลี้ยงและกลีบดอกมีอย่างละ 5 กลีบ กลีบดอกแยกจากกัน ติดตรงข้ามกับเกสรเพศผู้ รังไข่ติดเหนือวงกลีบ มี 1 ช่อง ไข่อ่อนมีจำนวนมาก ติดที่ผนังโดยรอบรังไข่ ผล เป็นแบบแห้งแตก รูปยาวแคบ เมล็ดมีปีก

ลักษณะเด่นของวงศ์

ไม้ต้น ใบประกอบ ผลเป็นแบบแห้งแตก รูปยาวแคบ เมล็ดมีปีก

วงศ์ใกล้เคียง – ลักษณะที่แตกต่าง

Bignoniaceae – ใบติดตรงข้าม ดอกมีกลีบดอกเชื่อม

Capparaceae – ใบไม่พบเป็นใบประกอบ

Leguminosae – มีหูใบ มีพลาเซนตาเดี่ยว

การกระจายพันธุ์

ในเขตร้อน ในประเทศไทยมี 1 ชนิด

- มะรุม *Moringa oleifera* Lam.

ประโยชน์

ใบอ่อนและฝักกินเป็นอาหาร รากและเปลือก เป็นสมุนไพร ผลและเมล็ดใช้กรองน้ำให้บริสุทธิ์

มะรุม

Moringa oleifera Lam.

วงศ์เอี้ยบว้ย MYRICACEAE

ลักษณะประจำวงศ์

ไม้พุ่ม หรือไม้ต้นขนาดเล็ก ไม่มีหูใบ ใบ เดี่ยว ติดเวียนสลับ ขอบใบจักซี่ฟัน เส้นใบออกจากสองข้างของเส้นกลางใบแบบขนนก ดอก แยกเพศ ไม่มีกลีบเลี้ยงและกลีบดอก เกสรเพศผู้มี 2-4 อัน รังไข่ติดเหนือวงกลีบ มี 1 ช่อง ไข่อ่อนติดที่ฐานของรังไข่ ยอดเกสรเพศเมียเป็น 2 ต่อม ผล มีเมล็ดเดี่ยวแข็ง ผิวมีขน

ลักษณะเด่นของวงศ์

พืชมีกลิ่นหอม มีต่อมเป็นจุด ผลมีขน

วงศ์ใกล้เคียง – ลักษณะที่แตกต่าง

Aquifoliaceae – มีกลีบเลี้ยงและกลีบดอก รังไข่มี 3 ช่อง หรือมากกว่านั้น ไม่มีก้านเกสรเพศเมีย

การกระจายพันธุ์

ในซีกโลกเหนือ มีสกุล *Myrica* สกุลเดียวที่กระจายลงมาในซีกโลกใต้ ประเทศไทยมี 1 ชนิด

- เอี้ยบว้ย หรือส้มสา *Myrica esculenta* Buch.-Ham.

ประโยชน์

ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ปลูกเป็นพืชกินผล

ส้มสา

Myrica esculenta Buch.-Ham.

วงศ์บานเย็น NYCTAGINACEAE

ลักษณะประจำวงศ์

ไม้ล้มลุก ไม้พุ่ม หรือไม้ต้น ไม่มีหูใบ ใบ เดี่ยว ติดกิ่งตรงข้าม ขอบเรียบ ดอก สมบูรณ์เพศ สวมมาตรตามรัศมี กลีบรวมเป็นรูปท่อ รังไข่ติดเหนือวงกลีบ มี 1 ช่อง ไข่อ่อนติดตั้งตรง ผล เป็นแบบผลแห้งเมล็ดล่อน

ลักษณะเด่นของวงศ์

มักมีใบประดับคล้ายใบมีสีสรรสวยงามรองรับดอกแต่ละดอก ลำต้นมีหนาม

วงศ์ใกล้เคียง – ลักษณะที่แตกต่าง

Rubiaceae – มีหูใบ ดอกมีทั้งกลีบเลี้ยงและกลีบดอก รังไข่ติดใต้วงกลีบ

Verbenaceae – ดอกมีทั้งกลีบเลี้ยงและกลีบดอก

การกระจายพันธุ์

ในเขตร้อน ในประเทศไทยมีหลายชนิด ที่เป็นไม้ประดับ เช่น

- เฟื่องฟ้า *Bougainvillea spectabilis* Willd.
- บานเย็น *Mirabilis jalapa* L.
- แสงจันทร์ *Pisonia grandis* R. Br.

บานเย็น
Mirabilis jalapa L.

สกุล *Boerhavia*

วงศ์คางคาก NYSSACEAE

ลักษณะประจำวงศ์

ไม้ต้น ไม้มีหูใบ ใบ เดี่ยว ติดเวียนสลับ ขอบเรียบ เส้นใบออกจากสองข้างของเส้นกลางใบแบบขนนก ดอก ออกเป็นกลุ่ม ดอกแยกเพศ สมมาตรตามรัศมี กลีบเลี้ยงและกลีบดอกมีอย่างละ 5 กลีบ กลีบดอกแยกจากกัน เกสรเพศผู้มี 8 อัน ติดเป็น 2 วง วงในมักจะเป็นหมัน มีจานฐานดอกอยู่ระหว่างเกสรเพศผู้ รังไข่ติดได้ วงกลีบ มี 1 ช่อง ไข่อ่อน 1 หน่วย ห้อยลง ผล มีเมล็ดเดี่ยวแข็ง

ลักษณะเด่นของวงศ์

ไม้ต้น ใบเดี่ยว ดอกออกเป็นกลุ่ม ผลเมล็ดเดี่ยวแข็ง

วงศ์ใกล้เคียง – ลักษณะที่แตกต่าง

Cornaceae – ใบมักติดแบบตรงข้าม ช่อดอกไม่เป็นกลุ่ม

Araliaceae – ใบมักเป็นใบประกอบ โคนใบแผ่ออกเป็นกาบหุ้ม พืชมีกลิ่นหอม

การกระจายพันธุ์

พืชวงศ์นี้มีสกุลเดียวคือ *Nyssa* ในประเทศไทยมี 1 ชนิด

- คางคาก *Nyssa javanica* (Blume) Wangerin ไม้ต้น พบตามป่าดิบที่ต่ำและป่าดิบเขา ผลกินได้ แต่มักมีตุ่มที่เกิดจากแมลง

คางคาก

Nyssa javanica (Blume) Wangerin

วงศ์กระแจะ OCHNACEAE

ลักษณะประจำวงศ์

ไม้ต้นขนาดเล็ก มีหูใบ ใบ เดี่ยว ติดเวียนสลับ ขนเกลี้ยง ขอบใบจักซี่ฟัน ดอก สมบูรณ์เพศ สมมาตรตามรัศมี สีเด่นชัด กลีบเลี้ยงมี 5 กลีบ ติดแน่น ปิดเวียน ก้านเกสรเพศเมียออกเยื้องจากปลายของรังไข่ ผล มีเนื้อเมล็ดแข็ง

ลักษณะเด่นของวงศ์

ไม้ต้น ใบเดี่ยว ดอกมีสีเด่นชัด กลีบเลี้ยงใหญ่และมีสีแดงเมื่อเป็นผล เกสรเพศผู้ส่วนมากพบตั้งแต่ 10 ขึ้นไป ผลเมื่อแก่สีดำ หรือม่วงเข้ม

การกระจายพันธุ์

ในเขตร้อน ในประเทศไทยมี 4 สกุล

- สกุล *Gomphia* ไม้พุ่ม ไม้ต้น พบในป่าดิบชื้นที่ต่ำ มีเส้นเรียบขอบใบสองเส้น มี 1 ชนิด คือ หางกวางผู้ *Gomphia serrata* (Gaertn.) Kanis
- สกุล *Ochna* ไม้ต้น พบในป่าที่ต่ำ และป่าดิบเขา มีชนิดเดียวคือ ตาลเหลืองกระแจะ หรือชางนาว *Ochna integerrima* (Lour.) Merr.

มิกกี้เมาส์
Ochna kirkii Oliv.

มิกกี้เมาส์
Ochna kirkii Oliv.

ชางนาว
Ochna integerrima (Lour.) Merr.

ชางนาว
Ochna integerrima (Lour.) Merr.

วงศ์ผักหวาน OPILIACEAE

ลักษณะประจำวงศ์

ไม้พุ่ม ไม้ต้น หรือไม้เลื้อย ไม่มีหูใบ ใบ เดี่ยว ติดเวียนสลับ ขอบใบเรียบ เส้นใบออกจากสองข้างของเส้นกลางใบแบบขนนก ดอก ออกเป็นช่อ สมมาตรตามรัศมี มีกลีบรวมวงเดียว โคนกลีบมักเชื่อมติดกัน เกสรเพศผู้มีจำนวนมากเท่ากับกลีบรวม และติดตรงข้ามกับกลีบรวม มีจานฐานดอก รังไข่ติดเหนือวงกลีบ มี 1 ช่อ ไข่อ่อนมี 1 หน่วย ติดห้อยลง ผล มีเนื้อเมล็ดเดียวแข็ง

ลักษณะเด่นของวงศ์

ใบเมื่อแห้งสีเขียวมะกอก ผิวใบมีตุ่มเล็ก ๆ ดอกสมบูรณ์เพศ กลีบรวมแยกจากกัน

วงศ์ใกล้เคียง – ลักษณะที่แตกต่าง

Olacaceae – มีทั้งกลีบเลี้ยงและกลีบดอก กลีบเลี้ยงติดแน่น และมักเจริญใหญ่ขึ้นเมื่อเป็นผล มีไข่อ่อนมากกว่า 1

Santalaceae – รังไข่ติดใต้วงกลีบ

การกระจายพันธุ์

ในเขตร้อน ในประเทศไทยมี 5 สกุล 7 ชนิด

- ผักหวาน *Melientha suavis* Pierre subsp. *suavis* ไม้ต้นขนาดเล็ก ดอกออกตามลำต้น ใบกินได้
- ผักหวานเมา *Urobotrya siamensis* Hiepko ไม้พุ่ม มักพบบนเขาหินปูน ใช้เป็นสมุนไพร
- นางจุ่ม *Cansjera rheedei* J. F. Gmel. ไม้เลื้อย ลำต้นมีหนาม ผลสีส้ม พบตามป่าผลัดใบ

ผักหวานเมา

Urobotrya siamensis Hiepko

ผลของพืชวงศ์ผักหวาน

วงศ์น้ำใจใคร่ OLACACEAE

ลักษณะประจำวงศ์

ไม้ต้น ไม้พุ่ม หรือไม้เลื้อย ไม่มีหูใบ ใบ เดี่ยว ติดเวียนสลับ ขอบเรียบ เส้นใบออกจากสองข้างของเส้นกลางใบแบบขนนก หรือออกจากจุดเดียวกันที่โคนใบ ดอก สมบูรณ์เพศ สมมาตรตามรัศมี กลีบเลี้ยงและกลีบดอกมีอย่างละ 4-6 กลีบ กลีบเลี้ยงเชื่อมติดกัน กลีบดอกแยกจากกัน เรียงจรดกัน มักมีขนด้านใน เกสรเพศผู้มี 2 เท่าของกลีบดอก ติดตรงข้ามกับกลีบดอก รังไข่มักติดใต้วงกลีบ มี 3-5 ช่อง หรือ 1 ช่องเนื่องจากผนังกันไม่สมบูรณ์ ไข่อ่อนห้อยลง ผล มีเมล็ดเดี่ยวแข็ง มักล้อมรอบด้วยกลีบเลี้ยงที่ขยายใหญ่ขึ้น

ลักษณะเด่นของวงศ์

ใบเดี่ยว ติดเวียนสลับ กลีบดอกแยกจากกัน เกสรเพศผู้มี 2 เท่าของกลีบดอก รังไข่ติดใต้วงกลีบ ผลมีเมล็ดเดี่ยวแข็ง ล้อมรอบด้วยกลีบเลี้ยง

วงศ์ใกล้เคียง – ลักษณะที่แตกต่าง

Opiliaceae – เกสรเพศผู้มีจำนวนเท่ากับกลีบรวม ไม่มีกลีบเลี้ยง รังไข่ติดเหนือวงกลีบ มี 1 ช่อง

Santalaceae – ไม่มีกลีบดอก รังไข่ติดใต้วงกลีบ ไข่อ่อนติดที่ฐานรังไข่

การกระจายพันธุ์

ในเขตร้อน ในประเทศไทยมีอยู่ประมาณ 3 สกุล 7 ชนิด เช่น

- น้ำใจใคร่ *Olax psittacorum* (Willd.) Vahl ไม้เลื้อย
- กระเทียมต้น *Scorodocarpus borneensis* Becc. ไม้ต้น เมื่อขยี้ส่วนของพืชจะมีกลิ่นกระเทียม พบตามป่าดิบที่ต่ำ
- พุทราทะเล *Ximenia americana* L. ไม้พุ่ม มีหนาม กลีบดอกมีหนวดด้านใน พบตามป่าชายหาด
- ผักรด *Erythralum scandens* Blume ไม้เลื้อย เลื้อยโดยใช้มือเกาะ เส้นใบออกจากจุดเดียวกันที่โคนใบ

วงศ์กระต๊อบยอด OXALIDACEAE

ลักษณะประจำวงศ์

ไม้ล้มลุก ไม้พุ่ม หรือไม้ต้น ไม่มีหูใบ ใบ ประกอบ ติดเวียนสลับ ดอก สมมาตรตามรัศมี กลีบเลี้ยงและกลีบดอกมีอย่างละ 5 กลีบ กลีบดอกแยกจากกัน เกสรเพศผู้มี 10 อัน ก้านชูเกสรเพศผู้โคนเชื่อมติดกัน รังไข่ติดเหนือวงกลีบ มี 5 ช่อง ก้านเกสรเพศเมียมี 5 อัน ผล เป็นแบบผลแห้งแตก เมล็ดมีเนื้อ

ลักษณะเด่นของวงศ์

ไม้ล้มลุก มีหัวใต้ดิน ใบประกอบ มักจะหุบเมื่อถูกสัมผัส เกสรเพศผู้เชื่อมติดกัน ผลมีรสเปรี้ยว

วงศ์ใกล้เคียง – ลักษณะที่แตกต่าง

Connaraceae – รังไข่มี 1 ช่อง

Linaceae – ใบเดี่ยว พวกที่เป็นไม้เลื้อยจะมีหนามเป็นตะขอ

การกระจายพันธุ์

ในเขตร้อนทั่วไป ในประเทศไทยมี 3 สกุล 8 ชนิด เช่น

- สกุล *Averrhoa* ได้แก่ มะเฟือง *Averrhoa carambola* L. และ ตะลิงปลิง *Averrhoa bilimbi* L. ทั้งสองชนิดนี้ผลกินได้
- สกุล *Biophytum* กระต๊อบยอด *Biophytum sensitivum* (L.) DC. เป็นไม้ล้มลุก มีหัวใต้ดิน

กระต๊อบยอด
Biophytum sensitivum (L.) DC.

ตะลิงปลิง
Averrhoa bilimbi L.

วงศ์สมตั้น PITTOSPORACEAE

ลักษณะประจำวงศ์

ไม้พุ่ม หรือไม้ต้นขนาดเล็ก ไม่มีหูใบ ใบ เดี่ยว ติดเวียนสลับ เส้นใบออกจากสองข้างของเส้นกลางใบแบบขนนก ดอก ออกเป็นช่อ ดอกสมบูรณ์เพศ สมมาตรตามรัศมี กลีบเลี้ยงและกลีบดอกมีอย่างละ 5 กลีบ เรียงซ้อนเหลื่อมกัน มักแยกจากกัน ก้านชูอับเรณูติดกับอับเรณูที่โคน ผล เป็นแบบผลแห้งแตก มีเกสรเพศเมีย 2 อัน เมล็ดจำนวนมาก มีเนื้อเหนียว

ลักษณะเด่นของวงศ์

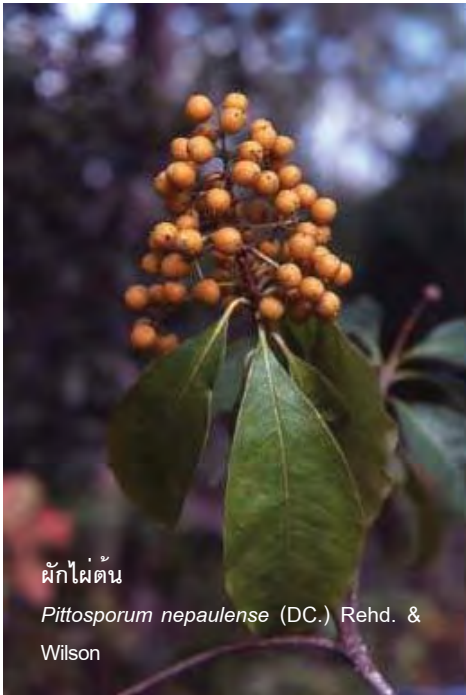
พืชมีกลิ่นหอม ใบดกหนาแน่นที่ยอด ชอบเรียบ เป็นไม้พุ่มมีหนาม

วงศ์ใกล้เคียง – ลักษณะที่แตกต่าง

Goodeniaceae – ดอกสมมาตรด้านข้าง กลีบเลี้ยงและกลีบดอกเชื่อมติดกัน

การกระจายพันธุ์

ในเขตโลกเก่า ส่วนมากพบในเขตร้อน ในประเทศไทยมี 1 สกุล ประมาณ 5 ชนิด เช่น

ผักไผ่ต้น

Pittosporum nepaulense (DC.) Rehd. & Wilson

- ผักไผ่ต้น *Pittosporum nepaulense* (DC.) Rehd. & Wilson ไม้พุ่ม พบในป่าดิบที่ต่ำถึงป่าดิบเขา ผลสีสดตัดกันกับเมล็ดสีดำ เป็นอาหารของนกบางชนิด

วงศ์ต่างไ้ป่า POLYGALACEAE

ลักษณะประจำวงศ์

ไม้มลลดู ไม้พุ่ม หรือไม้เลื้อย ไม่มีหูใบ ใบ เดี่ยว ติดเวียนสลับ ขอบเรียบ ด้านล่าง มีต่อมกระจายทั่วไป ดอก ออกเป็นช่อเชิงหล่น ดอกย่อยมีก้าน ดอกสมบูรณ์เพศ สมมาตรด้านข้าง กลีบเลี้ยงและกลีบดอกมีอย่างละ 5 กลีบ เกสรเพศผู้มี 4-8 อัน ก้านเกสรเพศผู้เชื่อมติดกัน หรือแยกกัน ก้านเกสรเพศผู้ติดกับอับเรณูที่โคน รังไข่ติดเหนือวงกลีบ รังไข่มี 2 ช่อง ไข่อ่อนมี 1 หน่วยต่อหนึ่งช่อง ผล เป็นแบบผลแห้งแตก มีปีก หรือแบบมีเนื้อหลายเมล็ด

ลักษณะเด่นของวงศ์

พืชไม่มีเนื้อไม้ ดอกสีสด กลีบเลี้ยงและกลีบดอกดัดแปลงไปคล้ายกับรูปเรือ เมล็ดมีเนื้อหุ้ม

วงศ์ใกล้เคียง – ลักษณะที่แตกต่าง

Leguminosae (Papilionoideae) – ใบมักเป็นใบประกอบ มีหูใบ รังไข่มี 1 ช่อง รังไข่มีก้าน

Trigoniaceae – ใบมีขนปกคลุมสีเขียวด้านล่าง ผลมี 3 ปีก

การกระจายพันธุ์

ทั่วโลก โดยเฉพาะในเขตร้อน ในประเทศไทยมี 5 สกุล 36 ชนิด

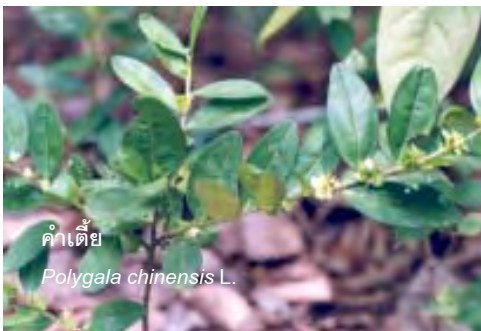
- สกุล *Polygala* ไม้พุ่ม ไม้มลลดู พบบ้างที่เป็นไม้เลื้อย พบในป่าดิบและที่โล่ง เช่น ต่างไ้ป่า *Polygala arillata* Buch.-Ham. ex D. Don
- สกุล *Xanthophyllum* ไม้พุ่ม หรือไม้ต้น พบตามป่าดิบที่ต่ำ ใบเปลี่ยนเป็น สีเหลืองเมื่อแห้ง ไข้เนื้อไม้ เช่น ชุมแสง *Xanthophyllum lanceatum* (Miq.) J. J. Sm.
- สกุล *Securidaca* ไม้เลื้อย มีต่อมที่ข้อ ผลมีปีก มี 1 ชนิด ได้แก่ ของระอา *Securidaca inappendiculata* Hassk.

เนียมนกเขา
Salomonian cantoniensis Lour.

Polygala umbonata Craib

คำเตี้ย
Polygala chinensis L.

ต่างไก่ป่า
Polygala arillata Buch.-Ham. ex D. Don

วงศ์เหมีอดคน PROTEACEAE

ลักษณะประจำวงศ์

ไม้ต้น เป็นไม้เนื้อแข็ง ไม่มีหูใบ ใบ เดี่ยว ติดเวียนสลับ ดอก ออกเป็นช่อ ดอกสมบูรณ์เพศ มีกลีบรวม 4 กลีบ แยกจากกัน เกสรเพศผู้มี 4 อัน ติดบนกลีบรวม รังไข่มักติดเหนือวงกลีบ มี 1 ช่อง ก้านเกสรเพศเมียยาวและติดแน่น ผล เมล็ดเดี่ยวแข็ง หรือแบบผลแห้งแตก

ลักษณะเด่นของวงศ์

ไม้ต้น เนื้อไม้มีเส้นรัศมีกว้าง ใบติดเวียนสลับ ขอบใบเรียบ มักจะเปลี่ยนเป็น สีเหลืองเมื่อแห้ง ก้านใบหนาที่โคน ช่อดอกเป็นแบบช่อเชิงหลั่น ดอกย่อยมีก้าน ดอกสมบูรณ์เพศ ผลเมล็ดเดี่ยวแข็ง หรือเป็นแบบผลแห้งแตก

วงศ์ใกล้เคียง – ลักษณะที่แตกต่าง

Loranthaceae – ไม้พุ่มเบียน ใบติดตรงข้าม รังไข่ติดใต้วงกลีบ

Araliaceae – สกุล Aralidium มักจะสับสนกับ สกุล *Heliciopsis* ที่มีก้านใบ โอบรอบกิ่ง และผลมีเนื้อหลายเมล็ด

การกระจายพันธุ์

ทั่วไป โดยเฉพาะในซีกโลกใต้ ในประเทศไทยมี 4 สกุล

- สกุล *Grevillea* ไม้พุ่ม ไม้ต้น ใบจักเป็นพู่รูปขนนกละเอียด พบในป่าเขตลมมรสุม
- สกุล *Helicia* ไม้ต้น พบตามป่าดิบที่ต่ำ และป่าดิบเขา
- สกุล *Heliciopsis* ใบอ่อนมีขนาดใหญ่ จักลึกแบบขนนก ผลชั้นกลางเป็นเส้นใย
- สกุล *Macadamia* ไม้ต้น ใบติดเป็นวงรอบช่อ มียางสีแดง พบตามป่าดิบที่ต่ำ และป่าดิบเขาสูงระดับปานกลาง

ประโยชน์

สกุล *Grevillea* มีศักยภาพเป็นไม้ประดับ ผลของ *Macadamia ternifolia* F. Muell. รับประทานได้

เหมีอดคนตัวผู้
Heliconia nilagirica Bedd.

เหมีอดคนตัวผู้
Heliconia nilagirica Bedd.

สนอินเดียน
Grevillea robusta Cunn. ex R. Br.

สนอินเดียน
Grevillea robusta Cunn. ex R. Br.

แมกคาดาเมีย
Macadamia ternifolia F. Muell.

วงศ์พุทรา RHAMNACEAE

ลักษณะประจำวงศ์

ไม้ต้น ไม้พุ่ม ไม้พุ่มรอเลื้อย ไม้ใบมีขนาดเล็ก ใบ เดี่ยว ติดสลับระนาบเดียวกัน ขอบใบจักซี่ฟันแกมฟันเลื่อย เส้นใบออกจากจุดเดียวกันที่โคน เส้นแขนงใบ เป็นแบบขั้นบันได ดอก สมบูรณ์เพศ สมมาตรตามรัศมี กลีบเลี้ยงและกลีบดอก มีอย่างละ 5 กลีบ กลีบแยกจากกัน เกสรเพศผู้มี 4-5 อัน ขนาดเท่ากัน ติดตรงข้ามกับกลีบดอก มีจานฐานดอกอยู่ระหว่างเกสรเพศผู้ รังไข่ติดใต้วงกลีบ ไข่อ่อนติดที่ฐานรังไข่ ผล เมล็ดเดี่ยวแข็ง

ลักษณะเด่นของวงศ์

ไม้ต้น ไม้พุ่ม และไม้พุ่มรอเลื้อย ไม้มีหูใบ กลีบดอกมีก้านกลีบ ไข่อ่อนติดที่ฐาน รังไข่ ผลเมล็ดเดี่ยวแข็ง

วงศ์ใกล้เคียง – ลักษณะที่แตกต่าง

Celastraceae – ไม้มักติดตรงข้าม เกสรเพศผู้ติดตรงข้ามกับกลีบดอก

Euphorbiaceae – ดอกแยกเพศ เกสรเพศผู้ไม่ติดตรงข้ามกับกลีบดอก ไข่อ่อน ติดที่ปลายรังไข่

การกระจายพันธุ์

ทั่วไปในเขตร้อนและเขตอบอุ่นทั่วโลก ในประเทศไทยมี 7 สกุล 30 ชนิด เช่น

- สกุล *Colubrina* ไม้เลื้อย พบตามป่าเดิมและป่ารุ่นในที่ต่ำ เช่น คันทรง

Colubrina asiatica L. ex Brongn.

- สกุล *Gouania* ไม้เลื้อย มีมือเกาะตามง่ามใบ เช่น น้ำดับไฟ *Gouania javanica*

Miq. ผลมีปีก 3 ปีก

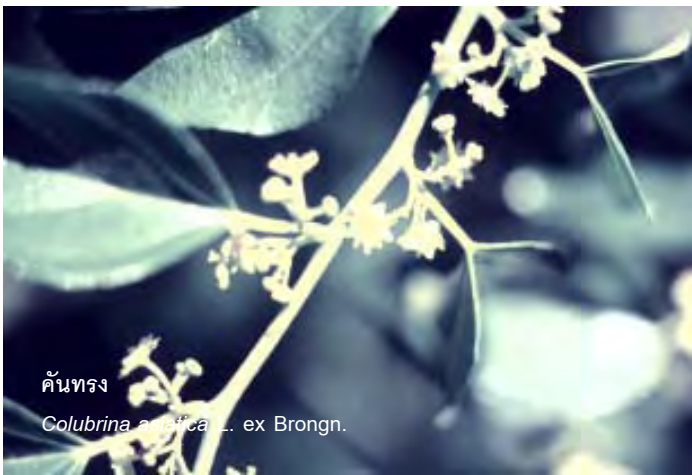
- สกุล *Ventilago* มีหนามเป็นตะขอ ผลมีปีกล้อมรอบ เช่น รวงแดง *Ventilago*

denticulata Willd.

- สกุล *Ziziphus* ไม้พุ่ม หรือไม้เลื้อย มีหนาม พบตามป่าเดิมและป่ารุ่น ป่าหญ้า มีชนิดที่ผลกินได้คือ พุทรา *Ziziphus mauritiana* Lam.

สกุล *Ziziphus*

วงศ์เข็ม RUBIACEAE

ลักษณะประจำวงศ์

ไม้ต้น ไม้พุ่ม ไม้ล้มลุก หรือไม้เลื้อย มีหูใบร่วมระหว่างโคนก้านใบ ใบ เดี่ยว ติดตรงข้าม แต่ละคู่ตั้งฉากกัน บางครั้งพบออกเป็นกระจุกที่ข้อเดียวกัน บางครั้งใบหนึ่งที่อยู่จะหลุดรูปไป ดอก สมบูรณ์เพศ สมมาตรตามรัศมี กลีบดอกมี 4 หรือ 5 กลีบ กลีบดอกโคนเชื่อมติดกันเป็นหลอด ปลายจักเป็นพู เกสรเพศผู้เป็น 2 คู่ ติดสลับกับพูกลีบดอก รังไข่ติดใต้วงกลีบ รังไข่มี 2 ช่อง ไข่ออนติรอบแกน ผล เป็นแบบแห้งแตก ผลมีเนื้อหลายเมล็ด หรือผลเมล็ดเดี่ยวแข็ง

ลักษณะเด่นของวงศ์

ไม้พุ่ม หรือไม้ล้มลุก ใบติดตรงข้าม มีหูใบร่วมระหว่างโคนก้านใบ กลีบดอกเชื่อมติดกัน ปลายมี 4-5 แฉก ใบมักมีผล็กรูปเข็ม

วงศ์ใกล้เคียง – ลักษณะที่แตกต่าง

Caprifoliaceae – ไม่มีหูใบ

Loganiaceae – ใบไม่มีผล็กรูปเข็ม และรังไข่ติดเหนือวงกลีบ

Rhizophoraceae – กลีบดอกแยกจากกัน

การกระจายพันธุ์

พบทั่วไปในเขตร้อน ในประเทศไทยมีประมาณ 100 สกุล 600 ชนิด

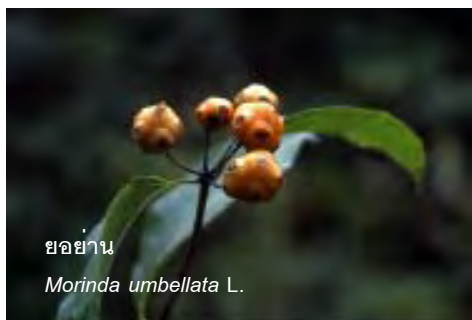
- สกุล *Argostemma* ใบออกเป็นคู่ที่ข้อเดียวกันมักจะไม่เท่ากัน ดอกจะคล้ายกับดอกมะเขือ
- สกุล *Gardenia* ไม้พุ่ม หรือไม้ต้นขนาดเล็ก พบในป่าดิบชื้นที่ต่ำ
- สกุล *Hedyotis* ไม้ล้มลุกและไม้พุ่ม พบในป่าดิบชื้นที่ต่ำ หรือป่าดิบเขาต่ำ และที่ที่โดนบุงรุก
- สกุล *Hydnophytum* ไม้อิงอาศัยที่มีลำต้นกลมวงเป็นที่อาศัยของมด
- สกุล *Ixora* ไม้พุ่ม หรือไม้ต้นขนาดเล็ก พบในป่าดิบชื้นที่ต่ำ
- สกุล *Mitragyna* ไม้ต้น พบในป่าดิบชื้นที่ต่ำ เช่น กระพุ่มนา *Mitragyna diversifolia* (Wall. ex G. Don) Havil.
- สกุล *Mussaenda* ไม้พุ่ม ไม้พาดเลื้อย กลีบเลี้ยง 1 กลีบใหญ่ขึ้นและบาน สะดุดตา พบในป่าดิบชื้นที่ต่ำ หรือป่าดิบเขาต่ำ ทั้งที่เป็นป่าเดิมหรือป่ารุ่น
- สกุล *Psychotria* ไม้พุ่ม ไม้เลื้อย และไม้ต้น พบในป่าดิบชื้นที่ต่ำ หรือป่าดิบเขาต่ำ
- สกุล *Uncaria* ไม้เลื้อย โดยมีตะขอเกาะ พบในป่าดิบชื้นที่ต่ำ ทั้งที่เป็นป่าเดิมหรือป่ารุ่น

- สกุล *Urophyllum* ไม้พุ่ม หรือไม้ต้นขนาดเล็ก พบในป่าดิบชื้นที่ต่ำและป่าดิบเขาต่ำ

ประโยชน์

เป็นสมุนไพร ได้แก่ สกุล *Cinchona*, *Mussaenda*, *Uncaria*, *Coffea* ใช้เป็นสีย้อม ได้แก่ สกุล *Morinda* ใช้เนื้อไม้ ได้แก่ สกุล *Anthocephalus* (*Neolamarckia*), *Nauclea* เป็นไม้ประดับ เช่น สกุล *Gardenia*, *Ixora*, *Mussaenda*

วงศ์ส้ม RUTACEAE

ลักษณะประจำวงศ์

ไม้พุ่ม หรือไม้ต้น มีกลิ่นหอม มักเป็นไม้เนื้อแข็ง ไม่มีหูใบ ใบ เดี่ยว มีจุดใสบนใบ (บางครั้งเห็นไม่ชัด) ดอก ออกเป็นช่อ ดอกสมบูรณ์เพศ หรือแยกเพศ สมมาตรตามรัศมี กลีบเลี้ยงและกลีบดอกมีอย่าง 4 หรือ 5 กลีบ แยกจากกัน มีจำนวนดอก เกสรเพศผู้มี 4 หรือ 5 อัน รังไข่ติดเหนือวงกลีบ รังไข่มี 4 ช่อง หรือมากกว่านั้น ที่ปลายยอด เกสรเพศเมียเป็นตุ่ม ผล มีผิวหนาเป็นมัน มีเนื้อหยาบ เป็นแบบผลแห้งแตก ผลเมล็ดเดี่ยวแข็ง หรือผลแบบส้ม

ลักษณะเด่นของวงศ์

ไม้พุ่ม หรือไม้ต้น มีกลิ่นหอม ใบเดี่ยว หรือใบประกอบ ใบมีต่อมน้ำมันเป็นจุดใส กลีบดอกส่วนมากมีสีขาว ที่ฐานดอกมีต่อมน้ำหวาน รังไข่จักเป็นพูลึก 2-5 พู

วงศ์ใกล้เคียง – ลักษณะที่แตกต่าง

Burseraceae – ไม่มีจุดใสบนใบ พืชมีน้ำยาง

Meliaceae – อาจมีจุดใสที่ใบ แต่เกสรเพศผู้เชื่อมติดกันเป็นมัด

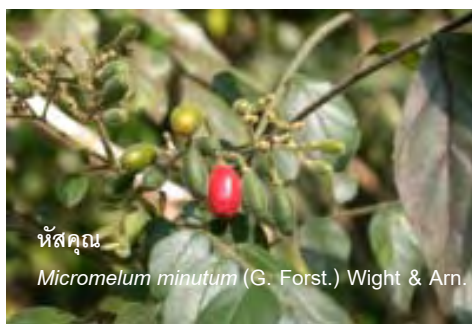
Simaroubaceae – ไม่มีจุดใสที่ใบ เกสรเพศเมียแยกจากกัน

การกระจายพันธุ์

- สกุล *Acronychia* ไม้ต้น ไม้พุ่ม พบในป่าดิบชื้นที่ต่ำและป่าดิบเขาต่ำ
- สกุล *Citrus* ไม้พุ่ม ไม้ต้นขนาดเล็ก ตามลำต้นหรือกิ่งมีหนาม พบในป่าดิบชื้นที่ต่ำ มักนิยมปลูก
- สกุล *Glycosmis* ไม้พุ่ม พบในป่าดิบชื้นที่ต่ำและเขาหินปูน
- สกุล *Melicope* ไม้ต้นขนาดเล็ก พบในป่าดิบชื้นที่ต่ำและป่าดิบเขาต่ำ มักพบในป่ารุ่นสอง
- สกุล *Zanthoxylum* ไม้เลื้อย ไม้ต้น ตามลำต้นหรือกิ่งมีหนาม พบในป่าดิบชื้นที่ต่ำที่เป็นป่ารุ่นสอง

ประโยชน์

ผลกินได้ ได้แก่ สกุล *Aegle*, *Citrus*, *Fortunella*, *Limonia* เป็นสมุนไพร ได้แก่ สกุล *Ruta*, *Citrus*, *Clausena*, *Murraya*, *Zanthoxylum* เป็นไม้ประดับ ได้แก่ สกุล *Murraya*, *Skimmia* ใช้น้ำมัน ได้แก่ สกุล *Flindersia*, *Zanthoxylum*

วงศ์ละมุด SAPOTACEAE

ลักษณะประจำวงศ์

ไม้ต้น หรือไม้พุ่ม มีน้ำยางขาว อย่างน้อยก็ต้องพบที่ส่วนใดส่วนหนึ่งของพืช ใบเดี่ยว ติดเวียนสลับ ขอบเรียบ เนื้อหนามัน ดอก สมบูรณ์เพศ สมมาตรตามรัศมี กลีบดอกเชื่อมติดกัน รังไข่ติดเหนือวงกลีบ มี 4 หรือ 5 ช่อง แต่ละช่องมีไข่อ่อน 1 หน่วย ก้านเกสรเพศเมียมี 1 ผล ผิวหนา มี 1-3 เมล็ด มั่นเป็นเงามีรอยแผลเป็น

ลักษณะเด่นของวงศ์

ไม้ต้น ใบเดี่ยว ติดเวียนสลับ มีหูใบ มีขนปกคลุมสีทองถึงสีน้ำตาล ดอกออกเป็นช่อแน่นที่ง่ามใบ ดอกสมบูรณ์เพศ เกสรเพศผู้ที่ติดสลับกับกลีบดอก จะเป็นหมัน มีจานฐานดอก และมักจะติดกับรังไข่ เมล็ดมันเป็นเงามีรอยแผลเป็นใหญ่

วงศ์ใกล้เคียง – ลักษณะที่แตกต่าง

Ebenaceae – ไม่มียางขาว เปลือกและใบแข็ง มักมีสีดำ

Myrsinaceae – ใบไม่มีจุดดำและไม่มีหูใบ

การกระจายพันธุ์

ในเขตร้อน ในประเทศไทยมี 17 สกุล

- สกุล *Madhuca* ไม้ต้น มีกลีบเลี้ยงเรียงเป็น 2 แถว ๆ ละ 2 พบในป่าที่ต่ำและป่าดิบเขา ที่สูงปานกลาง
- สกุล *Palaquium* ไม้ต้น มีกลีบเลี้ยงเรียงเป็น 2 แถว ๆ ละ 3 พบในป่าดิบที่ต่ำและป่าดิบเขาที่สูงปานกลาง
- สกุล *Planchonella* ไม้ต้น มีกลีบเลี้ยง 5 กลีบ หายากที่เป็นไม้พุ่ม พบในป่าที่ต่ำ
- สกุล *Pouteria* เมล็ดส่วนที่เป็นมันมีขนาดเล็ก
- สกุล *Sarcosperma* ไม้ต้น ใบติดตรงข้าม ช่อดอกแตกกิ่งก้าน

ประโยชน์

พืชในวงศ์นี้มีหลายชนิดที่มีเนื้อไม้ที่ดี ได้แก่ สกุล *Palaquium*, *Planchonella*, *Madhuca* พวกที่ใช้ยางที่เรียกว่า gutta percha ได้แก่ สกุล *Palaquium* ผลกินได้ ได้แก่ ละมุดฝรั่ง *Manilkara zapota* (L.) P. Royen ละมุดไทย *Manilkara kauki* (L.) Dubard สตาร์แอปเปิ้ล *Chrysophyllum cainito* L. นอกจากนี้ที่เป็นไม้ประดับ เช่น พิกุล *Mimosops elengi* L.

ละมุดเขมร

Xantolis burmanica (Collett & Hemsl.) P. Royen

ละมุดสีดา

Madhuca esculenta H. R. Fletcher

วงศ์สนุ่น SALICACEAE

ลักษณะประจำวงศ์

ไม้พุ่ม หรือไม้ต้น หน่อใบเล็ก หรือไม่มี ใบ เดี่ยว ติดเวียนสลับ ขอบใบจักซี่ฟัน ดอก ออกเป็นช่อ ดอกแยกเพศ ดอกเพศผู้และดอกเพศเมียอยู่คนละต้นกัน ไม่มีกลีบเลี้ยง และกลีบดอก เกสรเพศผู้มี 2 อัน หรือมากกว่า รังไข่ติดเหนือวงกลีบ มี 1 ช่อง มีไข่อ่อนจำนวนมาก ติดที่ฐานรังไข่ ผล เป็นผลแห้งแตก เมล็ดมีขน

ลักษณะเด่นของวงศ์

ไม้ต้น เป็นพืชโตเร็ว ใบเดี่ยว ขอบใบจัก ดอกแยกเพศ ดอกเพศผู้และดอกเพศเมีย อยู่คนละต้นกัน ผลเป็นผลแห้งแตก เมล็ดมีขน

วงศ์ใกล้เคียง – ลักษณะที่แตกต่าง

Fagaceae – ผลมีกาบรูปถ้วยรองรับ

การกระจายพันธุ์

ในซีกโลกภาคเหนือ ในประเทศไทยมีเฉพาะสกุล *Salix* มี 2 ชนิด ได้แก่

- หลิว *Salix babylonica* L. เป็นไม้นำเข้า มักปลูกเป็นแนวรั้วหรือกำแพง
- สนุ่น *Salix tetrasperma* Roxb. มักพบตามริมธารน้ำ

หลิว

Salix babylonica L.

สนุ่น

Salix tetrasperma Roxb.

วงศ์อัสตดง SAXIFRAGACEAE

ลักษณะประจำวงศ์

ไม้ล้มลุก ไม่มีหูใบ ใบ เดี่ยว หรือใบประกอบ ติดเวียนสลับ ขอบใบจักฟันเลื่อย หรือซี่ฟัน ดอก สมบูรณ์เพศ สมมาตรตามรัศมี กลีบเลี้ยงและกลีบดอกมีอย่างละ 5-10 กลีบ ติดอยู่ที่ขอบฐานรองดอก เกสรเพศผู้มี 5-10 อัน เกสรเพศเมียมี 2 อัน มีจานฐานดอก รังไข่ติดกึ่งใต้วงกลีบ ก้านเกสรเพศเมียมี 2-5 อัน ผล แห้งแตก มีหลายเมล็ด

ลักษณะเด่นของวงศ์

ไม้ล้มลุก ขอบใบจัก เกสรเพศเมียมี 2 อัน รังไข่ติดกึ่งใต้วงกลีบ ผลแห้งแตก มีหลายเมล็ด

วงศ์ใกล้เคียง – ลักษณะที่แตกต่าง

Cunoniaceae – มีหูใบ ใบติดตรงข้าม

Rosaceae – มีหูใบ รังไข่ติดเหนือวงกลีบ

การกระจายพันธุ์

ทั่วไป ในประเทศไทยมี 3 สกุล เช่น

- สกุล *Saxifraga* ไม้พุ่ม ดอกสีขาว มีจุดสีเขียวปนเหลือง หรือสีม่วง พบในป่าดิบเขาและป่ากึ่งอัลไพน์ ตามเขาหินปูนปนอยู่กับพวกมอสส์
- สกุล *Astibile* ไม้ล้มลุก ใบประกอบ ขอบใบจักฟันเลื่อย มีเกสรเพศเมียแยก

อีสดง

Astilbe rivularis Buch.-Ham.

Saxifraga gemmipara Pers.

วงศ์มณเฑียรทอง SCROPHULARIACEAE

ลักษณะประจำวงศ์

ไม้อล้มลุก อายุปีเดียวหรือหลายปี หรือไม้พุ่มขนาดเล็ก ลำต้นมักเลื้อย ใบ เดี่ยว ติดเวียนสลับ หรือตรงข้าม หรือติดเป็นกลุ่มที่ข้อเดียวกัน ขอบเรียบ หรือจักเป็นพู่แบบขนนก ดอก สมบูรณ์เพศ มักสมมาตรด้านข้าง ดอกเป็นรูปกระเป๋้าปากเปิด มีพูบนและพูล่าง เกสรเพศผู้มี 4 อัน สั้น 2 ยาว 2 มีจานฐานดอก รังไข่ติดเหนือวงกลีบ มี 2 ช่อง ก้านเกสรเพศเมียมี 1 อัน ยอดเกสรเพศเมียเป็นกอน หรือเป็น 2 พู ไข่อ่อนมีจำนวนมาก ติดตามแนวแกน ผล เป็นแบบผลแห้งแตก แตกตามรอยประสาน หรือแตกระหว่างพู มีเมล็ดจำนวนมาก

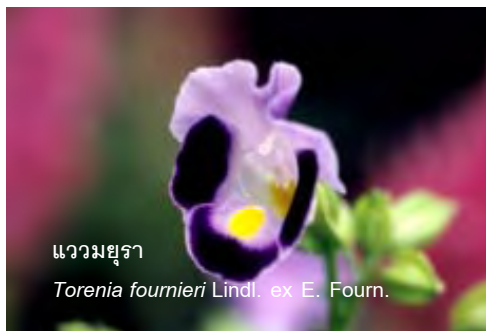
ลักษณะเด่นของวงศ์

ไม้อล้มลุก ใบเดี่ยว ดอกสมบูรณ์เพศ มักสมมาตรด้านข้าง ดอกเป็นรูปกระเป๋้าปากเปิด มีพูบนและพูล่าง เกสรเพศผู้มี 4 อัน สั้น 2 ยาว 2 รังไข่ติดเหนือวงกลีบ

การกระจายพันธุ์

ทั่วไป ในประเทศไทยมี 30 สกุล 106 ชนิด เช่น

- สกุล *Limnophila* สาหร่ายพวงปลาชะโด หรือสาหร่ายฉัตร *Limnophila heterophylla* (Roxb.) Benth. เป็นไม้อล้มลุกในน้ำ มีส่วนที่ชูในอากาศ ดอกสีม่วง พบในน้ำกร่อย ในบ่อและนาข้าว
- สกุล *Lindenbergia* หนวดบัวไฟ *Lindenbergia philippensis* (Cham.) Benth. ลำต้นตรง แตกกิ่งก้านกระจาย มีขน ดอกสีเหลือง พบสองข้างทาง บนหินในธารน้ำ บนเขาหินปูน
- สกุล *Pedicularis* ชมพู่เขียงดาว *Pedicularis siamensis* Tsoong ดอกสีม่วงเข้ม พบเป็นพืชเฉพาะถิ่นบนดอยเขียงดาว
- สกุล *Torenia* มณเฑียรทอง *Torenia hirsutissima* Bonati ดอกสีเหลือง แวมยูรา *Torenia violacea* (Azaola ex Blanco) Pennell ดอกสีขาว มีส่วนที่เป็นสีม่วงเข้มที่พู่ด้านข้าง พบตามทุ่งหญ้าขึ้น ตามพื้นทราย หรือน้ำแฉะ เช่น บนภูกระดึง ภูหลวง ภูเมี่ยง
- สกุล *Wightia* ชมพู่พาน หรือตุ้มกาแดง *Wightia speciosissima* (D. Don) Merr. ดอกสีชมพู เป็นพืชอิงอาศัยบนไม้ใหญ่ในป่าดิบเขา

วงศ์มะกอกพราวน STAPHYLEACEAE

ลักษณะประจำวงศ์

ไม้ต้น หนุบเชื่อมติดกันเวลาร่วงหลุดจะทิ้งรอยแผลเป็นไว้รอบกิ่ง ใบ ประกอบแบบขนนก มีใบย่อย 3-11 ใบ แกนกลางใบบวมพองที่ข้อ ติดแบบตรงข้ามแต่ละคู่ตั้งฉากกัน ขอบจักซี่ฟัน มีต่อมเล็ก ๆ ที่ปลายของแกนกลางข้อใบ ดอก สมบูรณ์เพศ สมมาตรตามรัศมี กลีบเลี้ยงและกลีบดอกมีอย่างละ 5 กลีบ แยกจากกัน เรียงซ้อนเหลื่อมกัน มีจานฐานดอก รังไข่ติดเหนือวงกลีบ รังไข่มี 3 ช่อง ผล มีเมล็ดเดี่ยวแข็ง

ลักษณะเด่นของวงศ์

ไม้ต้น หนุบเชื่อมติดกันเวลาร่วงหลุดจะทิ้งรอยแผลเป็นไว้รอบกิ่ง ใบประกอบแบบขนนก ขอบจักซี่ฟัน มีต่อมเล็ก ๆ ที่ปลายของแกนกลางข้อใบ ผลมีเมล็ดเดี่ยวแข็ง

วงศ์ใกล้เคียง – ลักษณะที่แตกต่าง

Euphorbiaceae – สกุล *Bischofia* ใบติดเวียนสลับ

Caprifoliaceae – สกุล *Sambucus* กลีบดอกเชื่อมติดกัน รังไข่ติดใต้วงกลีบ

Cunoniaceae – เกสรเพศผู้ติดเป็นสองแถว รังไข่มี 2 ช่อง

การกระจายพันธุ์

ในซีกโลกเหนือ ในประเทศไทยมี 1 สกุล

- สกุล *Turpinia* ไม้ต้น พบในป่าดิบที่ต่ำ และป่าดิบเขา ได้แก่ มะกอกพราวน

Turpinia pomifera (Roxb.) DC. มวงกอม *Turpinia cochinchinensis* (Lour.) Merr.

มะกอกพราน

Turpinia pomifera (Roxb.) DC.

วงศ์กำยาน STYRACACEAE

ลักษณะประจำวงศ์

ไม้ต้น ไม่มีหูใบ ใบ เดี่ยว ติดสลับ เส้นใบออกจากสองข้างของเส้นกลางใบ แบบขนนก ดอก สมบูรณ์เพศ สมมาตรตามรัศมี ไม่มีจานฐานดอก รังไข่ติดเหนือวงกลีบ รังไข่มี 3-5 ช่อง ผล เป็นแบบผลแห้งแตก มีเมล็ดเดียว

ลักษณะเด่นของวงศ์

มีขนรูปดาว ใบด้านล่างมีสีออกขาว กลีบดอกเป็นรูปท่อ ปลายจักเป็น 4-7 แฉก เกสรเพศผู้มีจำนวนมากหรือเป็นสองเท่าของกลีบดอก เชื่อมติดกับทอกกลีบดอก

วงศ์ใกล้เคียง – ลักษณะที่แตกต่าง

Symplocaceae – ไม่มีขนรูปดาว เกสรเพศผู้มีจำนวนมาก รังไข่ติดใต้วงกลีบ

การกระจายพันธุ์

พบในซีกโลกเหนือ ในประเทศไทยมี 1 สกุล

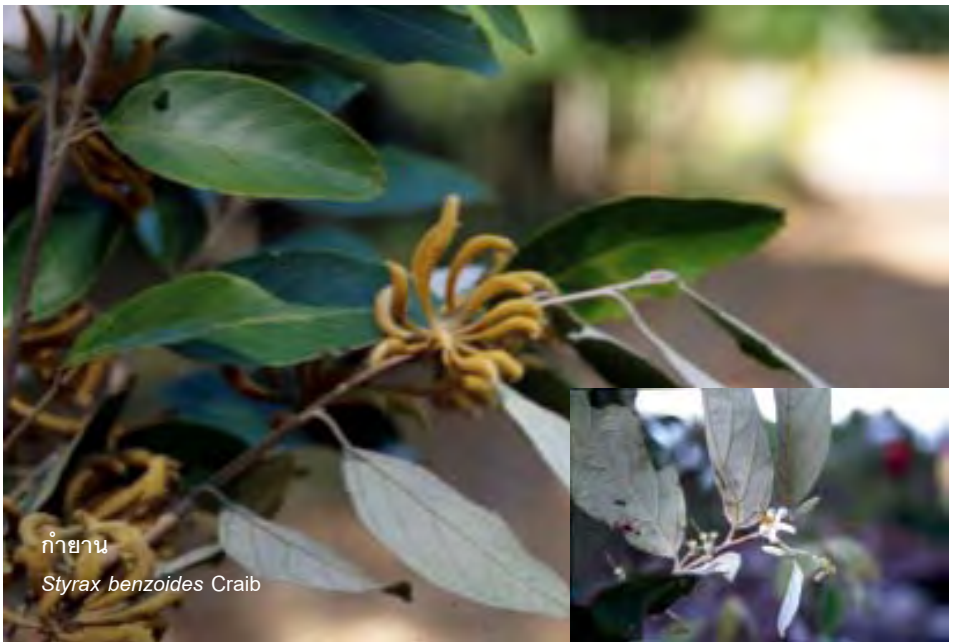
- สกุล *Styrax* พบในป่าดิบชื้นที่ต่ำ

ประโยชน์

สกุล *Styrax* บางชนิดมียางที่มีกลิ่นหอม ปลูกเป็นพืชสิกรรรม

เอน้าขาว
Styrax rugosus Kurz

กำยาน
Styrax benzoides Craib

วงศ์เหมีอด SYMPLOCACEAE

ลักษณะประจำวงศ์

ไม้พุ่ม หรือไม้ต้นขนาดใหญ่ เป็นไม้เนื้อแข็ง ไม่มีหูใบ ใบ เดี่ยว เส้นใบออกจากสองข้างของเส้นกลางใบแบบขนนก ดอก สมบูรณ์เพศ สมมาตรตามรัศมี กลีบเลี้ยงและกลีบดอกเชื่อมติดกัน ส่วนมากมักที่โคน เกสรเพศผู้มีจำนวนมาก เชื่อมติดกันเป็นท่อ รังไข่ติดใต้วงกลีบ ไข่อ่อนมี 2-4 หน่วยในแต่ละช่องของรังไข่ โดยติดห้อยแขวน ผล มีเนื้อเมล็ดแข็ง มี 2-5 ช่อง

ลักษณะเด่นของวงศ์

ใบติดเวียนสลับ ขอบใบจักซี่ฟัน เมื่อแห้งสีเขียวออกเหลือง เส้นกลางใบจมด้านบน ดอกสมบูรณ์เพศ เกสรเพศผู้มีจำนวนมากเชื่อมติดกันเป็นท่อ แต่ละดอกมีใบประดับรองรับ 1 ใบและมีใบประดับย่อย 2 ใบ ผนังผลชั้นในมีลายสลัก

วงศ์ใกล้เคียง – ลักษณะที่แตกต่าง

Alangiaceae – กลีบดอกแยก มีไข่อ่อน 1 หน่วยต่อ 1 ช่องของรังไข่ ผลมีเนื้อหลายเมล็ด

Ebenaceae – ขอบใบเรียบ รังไข่ติดเหนือวงกลีบ ผลมีเนื้อหลายเมล็ด

Rosaceae – มีหูใบ

Theaceae – พลาเซนตาเป็นแบบติครอบแกนร่วม ผลมีเนื้อหลายเมล็ด หรือแบบแห้งแตก

การกระจายพันธุ์

ในเขตร้อน มีสกุลเดียว

- สกุล *Symplocos* เช่น เหมีอดหอม *Symplocos racemosa* Roxb. เหมีอดลูกใหญ่ *Symplocos henschelii* (Moritzi) Benth. ex C. B. Clarke var. *henschelii* เหมีอดยอดเกี้ยง *Symplocos hookeri* C. B. Clarke

เหมือดหอม

Symplocos racemosa Roxb.

เหมือดยอดเกลี้ยง

Symplocos hookeri C. B. Clarke

วงศ์มะยมหิน SABIACEAE

ลักษณะประจำวงศ์

ไม้ต้น ไม่มีหูใบ ใบ ประกอบ บวมพองที่ข้อ ใบย่อยติดตรงข้าม ติดเวียนสลับ ชอบเรียบ เส้นใบออกจากสองข้างของเส้นกลางใบแบบขนนก ดอก สมบูรณ์เพศ สมมาตรตามรัศมี มีกลีบเลี้ยงและกลีบดอกอย่างละ 5 กลีบ เกสรเพศผู้ติดตรงข้ามกับกลีบดอก และทั้งคู่นี้ติดตรงข้ามกับกลีบเลี้ยง กลีบเลี้ยงและกลีบดอก ซ้อนเหลื่อมกัน ค่อนข้างแยกจากกัน มีจานฐานดอก เกสรเพศผู้มี 3-5 อัน บางทีพบ เกสรเพศผู้เป็นหมัน รังไข่ติดเหนือวงกลีบ ก้านเกสรเพศเมียติดเยื้องศูนย์กลางของรังไข่ รังไข่มี 2 ช่อง ผล มีเนื้อ มีสันตามยาว มีหลายเมล็ด

ลักษณะเด่นของวงศ์

ไม้ต้น ใบประกอบมีใบย่อยติดตรงข้าม เกสรเพศผู้ติดตรงข้ามกับกลีบดอก รังไข่ติดเหนือวงกลีบ

วงศ์ใกล้เคียง – ลักษณะที่แตกต่าง

Anacardiaceae – มียางเมื่อถูกอากาศเป็นสีดำ เกสรเพศผู้ไม่ติดตรงข้ามกับกลีบดอก

Burseraceae – มียาง ดอกแยกเพศ เกสร เพศผู้ไม่ติดตรงข้ามกับกลีบดอก

Menispermaceae – ใบมีเส้นใบออกจากจุดเดียวกันที่โคนใบ ดอกแยกเพศ

Sapindaceae – ใบประกอบมีใบย่อยติดสลับ ดอกมักแยกเพศ เกสรเพศผู้ไม่ติดตรงข้ามกับกลีบดอก

การกระจายพันธุ์

พบในเขตร้อนของทวีปเอเชียและอเมริกา ในประเทศไทยมี 2 สกุล 5 ชนิด เช่น

- สกุล *Meliosma* ไม้ต้น ใบเป็นใบประกอบ เช่น มะยมหิน *Meliosma pinnata* Walp. พบในป่าดิบที่ต่ำถึงป่าดิบเขา

มะยมหิน

Meliosma pinnata Walp.

วงศ์ใบพาย VIOLACEAE

ลักษณะประจำวงศ์

ไม้ต้น ไม้พุ่ม และไม้ล้มลุก มีหูใบ ใบ เดี่ยว ติดเวียนสลับ ขอบใบจักซี่ฟัน ดอก สมบูรณ์เพศ สมมาตรด้านข้าง กลีบเลี้ยงและกลีบดอกมีอย่างละ 5 กลีบ กลีบเลี้ยงและกลีบดอกแยกจากกัน ก้านเกสรเพศผู้เชื่อมติดกันโดยมีเนื้อเยื่อเชื่อม เป็นรยางค์ ผล เป็นแบบผลแห้งแตก แตกเป็น 3 เลี้ยง

ลักษณะเด่นของวงศ์

พืชล้มลุกอายุหลายปี ดอกสมมาตรด้านข้าง กลีบดอกและอับเรณูมีงอวย เกสรเพศผู้เชื่อมติดกันโดยมีเนื้อเยื่อเชื่อมเป็นรยางค์

วงศ์ใกล้เคียง – ลักษณะที่แตกต่าง

Euphorbiaceae – ดอกแยกเพศ พลาเซนตาไม่ติดตามแนวแกน

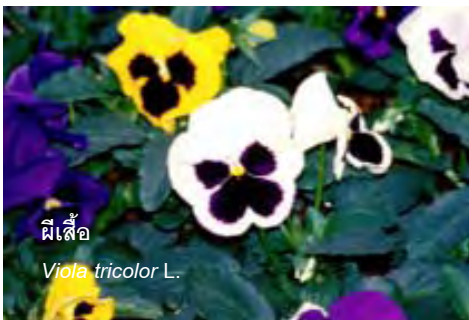
Flacourtiaceae – เกสรเพศผู้มีจำนวนมาก ผลไม่ค่อยพบเป็นผลแห้งแตก

การกระจายพันธุ์

ทั่วไป ในประเทศไทยมีประมาณ 3 สกุล 17 ชนิด

- สกุล *Rinorea* พบในเขตร้อน เช่น เกาะป่า *Rinorea arguifera* (Lour.) Kuntze ไม้พุ่ม หรือไม้ต้น มีรอยแผลเป็นของหูใบชัดเจน ผลมีรยางค์คล้ายมอสส์ พบตามป่าดิบที่ต่ำ

- สกุล *Viola* พบทั่วไป เช่น ใบพาย *Viola betonicifolia* Sm. ไม้ล้มลุกตามพื้นดิน พบตามป่าดิบเขาและเขตอัลไพน์ บางชนิดนำเข้ามาปลูกเป็นไม้ประดับ เช่น ฝี่เสื่อ *Viola tricolor* L.

ฝี่เสื่อ

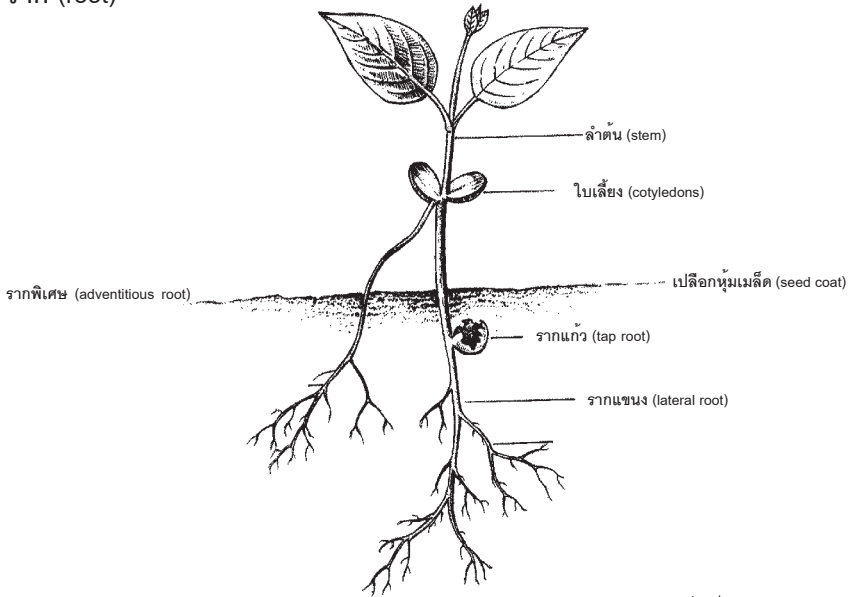
Viola tricolor L.

วาสูกรี

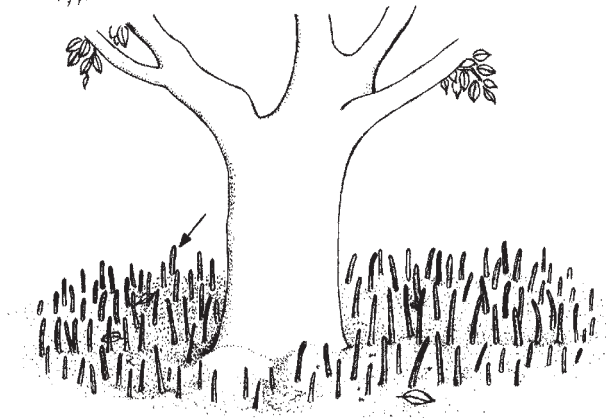
Viola pilosa Blume

ภาคผนวก
ลักษณะโครงสร้างภายนอกของพืช

ราก (root)

รากค้ำจุน (prop root)

รากหายใจ (pneumatophore)

รากเกาะ (climbing root)

รากสะสมอาหาร (storage root)

รูปร่างใบ (leaf shape)

รูปลิ่มแคบ
(subulate)

รูปเข็ม
(acicular)

รูปแถบ
(linear)

รูปขอบขนาน
(oblong)

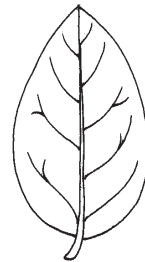
รูปใบหอก
(lanceolate)

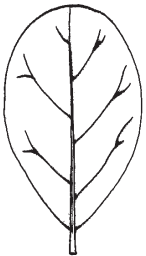
รูปใบหอกกลับ
(oblanceolate)

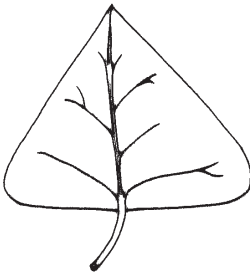
รูปรี
(elliptic)

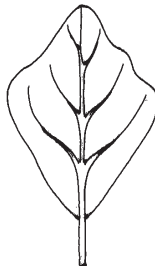
รูปไข่
(ovate)

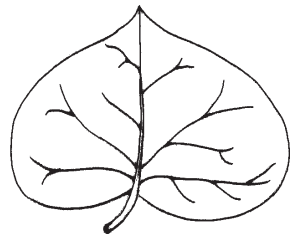
รูปไข่กลับ
(obovate)

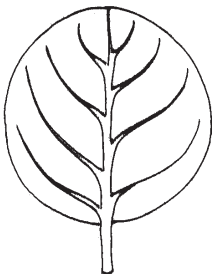
รูปสามเหลี่ยม
(deltoid)

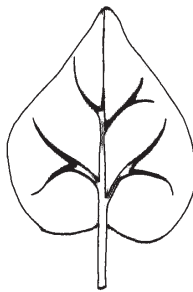
รูปสี่เหลี่ยมข้าวหลามตัด
(rhomboid)

รูปไต
(reniform)

รูปวงกลม
(orbicular)

รูปหัวใจ
(cordate)

รูปเคียว
(falcate)

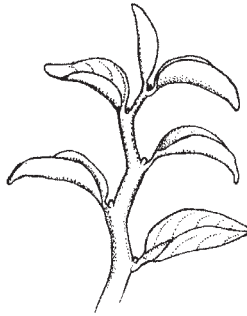

รูปช้อน
(spatulate)

การเรียงใบ (phyllotaxy)

เรียงสลับ (alternate)

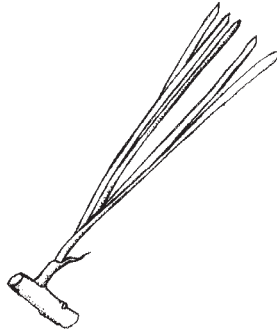
เรียงสลับระนาบเดียว (distichous)

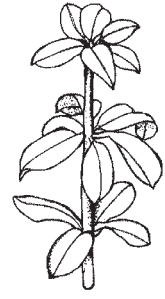
เรียงตรงข้าม (opposite)

เรียงตรงข้ามสลับตั้งฉาก (decussate)

เรียงเป็นกระจุก (fasciculate)

เรียงวงรอบ (whorl)

สิ่งปกคลุม (indumentum)

ขนสั้นนุ่ม (pubescent)

ขนกำมะหยี่ (velutinous)

ขนสั้นหนานุ่ม (tomentose)

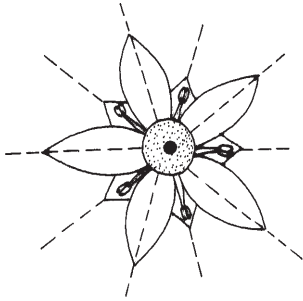

ขนหยาบแข็ง (hirsute)

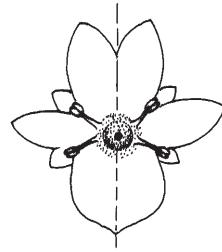

ขนรูปดาว (stellate)

สมมาตรของดอก (symmetry of flower)

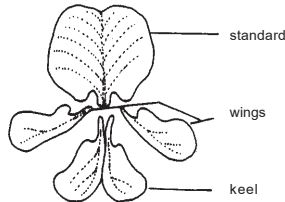

ดอกสมมาตรตามรัศมี
(actinomorphic หรือ regular flower)

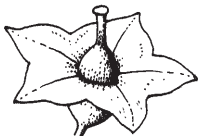

ดอกสมมาตรด้านข้าง
(zygomorphic หรือ irregular flower)

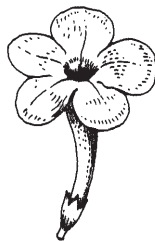
กลีบดอกแยกจากกัน (papilionaceous)

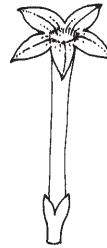
รูปดอกถั่ว
(papilionaceous flower)

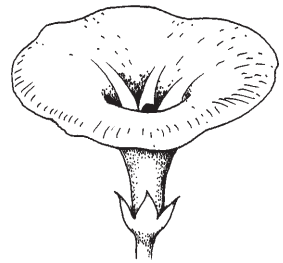
รูปวงล้อ (rotate)

รูปดอกเข็ม (salverform)

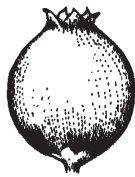
รูปหลอด หรือ ท่อ
(tubular)

รูปกรวย รูปแตร หรือรูปลำโพง (funnelform)

รูประฆัง
(campanulate)

รูปคนโท หรือ รูปโถ
(urceolate)

รูปปากเปิด
(bilabiate)

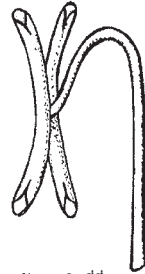
การติดของก้านชูอับเรณูกับอับเรณู

ก้านชูอับเรณูติดที่โคนอับเรณู
(basifixed)

ก้านชูอับเรณูติดที่ด้านหลังอับเรณู
(dorsifixed)

ก้านชูอับเรณูติดที่กึ่งกลางอับเรณู
(versatile)

การเปิดของอับเรณู

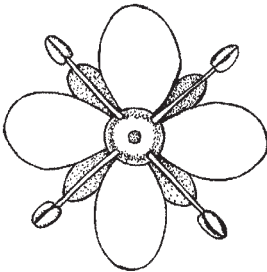

อับเรณูเปิดเป็นรู
(anther with poricidal dehiscence)

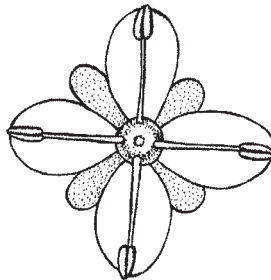

อับเรณูเปิดมีลิ้น
(anther with valvate dehiscence)

การเรียงของเกสรเพศผู้

เกสรเพศผู้ติดสลับกับกลีบดอก
(alternate petal)

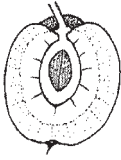

เกสรเพศผู้ติดตรงข้ามกลีบดอก
(opposite petal)

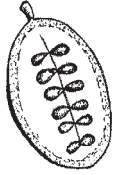

เกสรเพศผู้ติดบนกลีบดอก
(epipetalous)

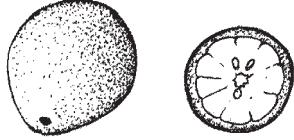
ผลสด (fleshy fruit)

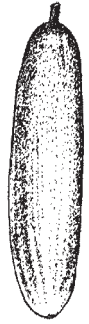
ผลเมล็ดแข็ง (drupe)

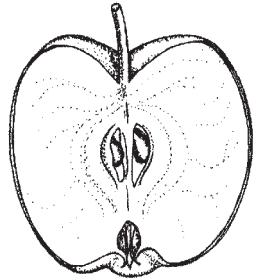
ผลมีเนื้อหลายเมล็ด (berry)

ผลแบบส้ม (hesperidium)

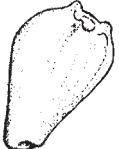

ผลแบบแตง (pepo หรือ gourd)

ผลแบบแอปเปิ้ล (pome)

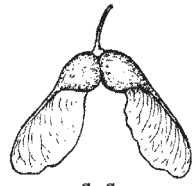
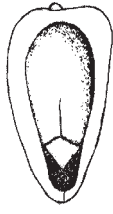
ผลแห้ง (dry fruit)

ผลแห้งเมล็ดล่อน (achene)

ผลธัญพืช (caryopsis หรือ grain)

ผลปีกเดียว (samara)

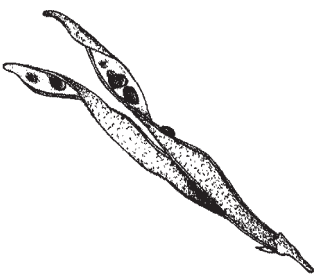
ผลเปลือกแข็ง (nut)

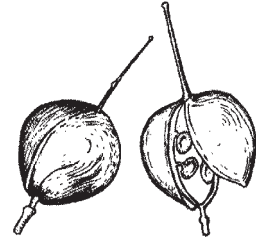
ผลแตกสองครึ่ง (schizocarp)

ฝักแตกแนวเดียว (follicle)

ฝักแบบถั่ว (legume)

ฝักแบบผลฝักกาด (siliqua)

ที่ปรึกษา	ศ.ดร. รัชชัย สันติสุข นางลีน่า ผู้พัฒนางาน	
คณะผู้จัดทำ เรื่อง	ดร.ก่องกานดา ชยามฤต	
ภาพประกอบ	ดร.ก่องกานดา ชยามฤต ดร.ราชันย์ ภูมา ดร.สมราน สุดดี ดร.วรรณลักษณ์ แจ่มจำรูญ	นางสาวกัลยา ภัทรหิรัญกนก นายฉัตรชัย เงินแสงสรวย นางสาวนันทวรรณ สุบันดี นายมนตรี ธนรส
ประสานงาน	นางสาวกัลยา ภัทรหิรัญกนก	
จัดทำต้นฉบับและรูปเล่ม	นางสาวธัญปิรวิภา ภาษิตภิรมย์	
ออกแบบปก	นายปรีชา การะเกตุ	
จัดทำโดย	กลุ่มพฤกษศาสตร์ป่าไม้ สำนักวิจัยการอนุรักษ์ป่าไม้และพันธุ์พืช กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ภายใต้โครงการบริหารจัดการความหลากหลายทางชีวภาพด้านป่าไม้และ สัตว์ป่าแบบบูรณาการ เพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน โครงการย่อยที่ 1: โครงการศึกษาความหลากหลายของพรรณพืชที่พบ ในประเทศไทย เพื่อประเมินสถานภาพและศักยภาพในการอนุรักษ์และ การใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน	
พิมพ์ครั้งที่ 1	จำนวนพิมพ์ 1,500 เล่ม สำหรับเผยแพร่ ห้ามจำหน่าย สงวนลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2548 ISBN: 974-415-175-7	
พิมพ์ที่ :	โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด	